Juridische handvatten

voor het gebruik en misbruik van
alcohol en andere drugs
in het jeugdwerk

Colofon

Auteurs
Karl Van Cauwenberghe, Onderzoeksrechter Antwerpen
Min Berghmans, juriste, SAM steunpunt mens en samenleving
Wijzigingen 2017-18:
Alexandra De Moor, Parket Oost-Vlaanderen, Afdeling Gent
Roeland Vasseur, Parket West-Vlaanderen, Afdeling Brugge

Redactie
Karen Vanmarcke, stafmedewerker VAD

Layout cover
www.epo.be

Verantwoordelijke uitgever
Paul Van Deun, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel
wettelijk depotnummer: D/2018/6030/16

VAD, Vlaams expertisecentrum Alcohol en andere Drugs
Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel
T 02 423 03 33 | F 02 423 03 34 | vad@vad.be | www.vad.be

Inleiding

Als jeugdwerker, leider, leidster, jeugdhuismedewerker of organisator van een fuif, kom je voortdurend in contact met jongeren in hun vrije tijd. Het gebruik van alcohol of drugs kan een onderdeel van deze vrije tijd zijn. Vroeg of laat kom je dan ook met middelengebruik in aanraking. Het is niet altijd even gemakkelijk om daar mee om te gaan, zeker niet als er ook nog een juridisch staartje aan vasthangt. Wat kan en mag een jeugdbeweging of jeugdhuis doen als jongeren alcohol of andere drugs gebruiken?

In deze '**Juridische handvatten voor het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs in het jeugdwerk'** vind je de meest relevante juridische topics voor het jeugdwerk terug. Ze biedt een antwoord op de meest gestelde vragen uit het jeugdwerk.

In een eerste hoofdstuk vind je de wetgeving over illegale drugs, alcohol, medicatie en gokken terug. Het tweede hoofdstuk beschrijft hoe justitie reageert als een minderjarige een strafwet overtreedt. Het derde hoofdstuk zoemt in op hoe justitie reageert wanneer het gaat over een meerderjarige.

In het vierde hoofdstuk vind je alles over het opsporen van drugmisdrijven. Het vijfde hoofdstuk staat stil bij aangifteplicht en beroepsgeheim van de jeugdwerkers en ook bij de aansprakelijkheid. Hoofdstuk zes behandelt kort het weigeren van toegang en hoofdstuk zeven belicht het thema hulpverlening.

Uiteraard houdt het omgaan met middelengebruik meer in dan enkel kennis over wetgeving. Met een alcohol- en drugbeleid geef je jouw jeugdwerking een kader over hoe jeugdwerkers kunnen reageren. Heb je hierover meer vragen of zou je wel wat ondersteuning kunnen gebruiken? Contacteer dan de regionale of lokale preventiewerkers uit je buurt.[1]

Op www.drugsinbeweging.be vind je als leider of leidster van een jeugdbeweging een stappenplan terug om een alcohol- en drugbeleid op te stellen.

[1] http://www.vad.be/over-vad/structurele-partners/cgg-preventiewerkers.aspx.

1. De wetgeving over alcohol, illegale drugs, medicatie en gokken

In dit hoofdstuk vind je terug wat de wet zegt over alcohol, illegale drugs, medicatie en gokken. Goed op de hoogte zijn van de wetgeving is belangrijk, want ze vormt het kader voor het omgaan met deze middelen in het jeugdwerk.

Niet alle drugs zijn verboden in België. Alcohol en medicatie zijn legaal, maar er bestaan een aantal wetten die beperkingen opleggen, onder andere over productie, handel en reclame. Andere drugs, zoals cannabis, speed, LSD, XTC, cocaïne, heroïne, … zijn wettelijk verboden en daardoor illegaal. Cannabis heeft wel een speciale plaats binnen de illegale drugs.

1.1 Alcohol[2]

De wetswijziging in 2009[3] van de wet van 24 januari 1977[4] legt **duidelijke leeftijdsgrenzen** vast voor verkoop en schenken van alcohol aan jongeren.
Alcoholhoudende dranken[5] (bier, wijn…) mogen niet verkocht, geschonken of uitgedeeld worden aan jongeren onder de **16 jaar**. Alcoholhoudende dranken kunnen ook niet meer via verkoopautomaten worden verkocht, aangezien de leeftijd van de koper in dit geval niet gecontroleerd kan worden. Om de gezondheid van minderjarigen te beschermen is het schenken of aanbieden van alcohol aan -16-jarigen ook verboden in **privé- of huiselijke kring**.[6] Daar hoort het jeugdhuis, de jaarlijkse werking, een weekend of het kamp van een jeugdbeweging ook onder.

Schenken, verkopen of uitdelen van sterkedrank[7] (vodka, jenever…) aan **min-18-jarigen** is eveneens verboden.[8] Merk op dat het aantal graden alcohol onvoldoende is om te weten wat verboden is. Concreet is vooral het onderscheid gegiste drank (= bieren, wijnen, …) versus gedistilleerde drank (sterke dranken zoals whisky, …) van belang, met dien verstande dat alles, ongeacht de productiewijze, boven de 22 graden, beschouwd wordt als sterke (gedistilleerde) drank. Belangrijk daarbij is dat alcopops ondanks hun laag alcoholgehalte- door de wet beschouwd worden als sterke drank en dus niet aan min-18-jarigen geschonken, verkocht of uitgedeeld mogen worden.

---

[2] M. JACOBS, 'Minderjarigen en alcohol', *Nieuwsbrief Jeugdrecht,* juli-aug. 2001, p. 10-11. I. DE MAESENEIRE, Over alcopops en andere trendy drankjes*,* VAD, Brussel, januari 2003.
3 Wet van 10 december 2009 houdende diverse bepalingen inzake gezondheid. *BS* 31 december 2009.
4 Art. 6 van de wet van 24 januari 1977 betreffende de bescherming van de gezondheid van de gebruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere producten, gewijzigd bij de wetten van 22 maart 1989, 19 juli 2004, 27 december 2004 en 1 maart 2007, wordt aangevuld met een paragraaf 6.
[5] Drank met een alcoholgehalte van meer dan 0,5%.
[6] Interpretatie van de wet na consultatie bij Paul Van Den Meerssche, FOD Volksgezondheid en Filip Van Hende, Advocatenkantoor Van Hende & Partners.
[7] Sterke drank wordt gedefinieerd als gedestilleerde drank met een alcoholgehalte van meer dan 1,2 % of gegiste drank van meer dan 22 %. Deze categorie omvat dus de drank die in de volksmond "sterke drank" wordt genoemd en de premixdrinks van het type "alcopops" die op basis van gedestilleerde drank worden gemaakt.
[8] Art.6 van de Wet van 24 januari 1977 betreffende de bescherming van de gezondheid van gebruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere producten. Gewijzigd bij de wetten van 22 maart 1989, 19 juli 2004, 27 december 2004 en 1 maart 2007, wordt aangevuld met een paragraaf 6.

Horeca-uitbaters en winkelpersoneel moeten bij twijfel nagaan of de persoon die alcohol wil kopen, wel degelijk de vereiste leeftijd heeft bereikt. De koper kan dit bewijzen aan de hand van zijn identiteitskaart of een ander geldig document. De verkoper heeft altijd het recht om de verkoop te annuleren, als de koper niet wil of kan aantonen dat hij de wettelijke leeftijdsgrens bereikt heeft.

De toepassing van deze wetgeving wordt onder meer gecontroleerd door de inspectiedienst van de FOD Volksgezondheid. Ook de politie is bevoegd om in geval van overtreding proces-verbaal op te stellen. Het bedrag van de **boetes** kan variëren van 150 EUR tot 1600 EUR. Omdat het om de bescherming van jongeren gaat, wordt er meestal onmiddellijk meer dan het minimum bedrag geëist.[9]

Wanneer je een feest of een fuif organiseert of je schenkt alcoholhoudende dranken in het jeugdhuis, moet je niet meer over een tapvergunning beschikken. Wil je ook **sterke dranken** schenken, dan heb je een **vergunning** nodig. Hiermee mag je in het jeugdhuis of op de fuif sterke drank schenken. Je kan deze vergunning aanvragen bij je gemeente die na controle van een aantal voorwaarden een vergunning kan afleveren. De vorm van de vergunning wordt ingevuld door de gemeente zelf. De gemeente kan op eigen initiatief nog steeds een moraliteitsattest vragen aan de organisator. Voor meer informatie kan je terecht op www.fuifpunt.be en www.drugsinbeweging.be.

Openbare dronkenschap is strafbaar volgens de besluitwet van 14 november 1939 betreffende de beteugeling van dronkenschap. Dezelfde wet verbiedt onder andere ook het opdienen van dronkenmakende dranken aan iemand die kennelijk dronken is (volgens de wet is het dus verboden om iemand nog drank te verkopen die reeds uiterlijke tekenen van dronkenschap vertoont), iemand doen drinken tot hij dronken wordt, iemand opzettelijk tot dronkenschap brengen met ziekte, werkonbekwaamheid of de dood tot gevolg, uitdagingen tot drinken voorstellen of aanvaarden,

1.2 Illegale drugs

De **drugwet van 24 februari 1921**, fundamenteel gewijzigd in 2003 en laatst in 2014, vormt het raamwerk. Verdere uitwerking gebeurde bij koninklijk besluit (het KB van 31 december 1930[10] over de verdovende middelen en in het KB van 22 januari 1998[11] over de psychotrope stoffen). Beide KB's werden ondertussen opgeheven en geïntegreerd in het **KB van 6 september 2017** houdende regeling van verdovende middelen en psychotrope stoffen.[12] Het KB van 2017 bindt de strijd aan met designer drugs, de zogenaamde 'nieuwe psychoactieve substanties' (NPS). In tegenstelling tot vroeger waar elk product apart moest worden opgesomd, staan nu ook 'groepen van psychoactieve substanties' met hun chemische basisstructuur op de verboden

---

[9] Meer info op de site van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid: https://www.health.belgium.be/nl/gezondheid/zorg-voor-jezelf/alcohol-tabak/alcohol

[10] *BS* 10 januari 1931. Producten: oa. cannabis (hasj, marihuana), cocaïne, heroïne, methadone, morphine, opium, …

[11] *BS* 14 januari 1999. Producten: oa. LSD, mescaline, cathinone (khat), MDA & MDMA (XTC), amfetamine (speed), metamfetamine, ketamine, zwammen met hallucinogene eigenschappen…

[12] *BS* 26 september 2017. Het KB trad in werking op de dag van de publicatie in het Belgisch Staatsblad.

lijst. Gevolg daarvan is dat ook variaties en combinaties op die structuur voortaan strafbaar zijn. Het continu updaten van de lijst individuele producten wordt op die manier overbodig.[13]

Het is de combinatie van een verboden product met een strafbare gedraging die een inbreuk op drugwetgeving uitmaakt.[14] Er zijn strafbare gedragingen nader uitgewerkt in het **KB** (invoeren; uitvoeren; vervoeren; in bezit hebben; verkopen of te koop stellen; afleveren of aanschaffen; teelt van planten waaruit deze stoffen kunnen worden getrokken). Er zijn ook strafbare gedragingen nader uitgewerkt in de **wet** (gemakkelijker maken of aanzetten tot gebruik; misbruik maken van het voorschrijven, toedienen of afleveren; voorbereidende handelingen met het oog op de aanmaak, de verkoop, de levering, de verschaffing of het telen van planten waaruit deze stoffen kunnen worden getrokken).

Bezit van de opgesomde drugs is strafbaar, maar de drugwetgeving en het vervolgingsbeleid maken sedert 2003 een onderscheid tussen **cannabis**[15] en **overige illegale drugs**. Dit onderscheid houdt allerminst een legalisering in van softdrugs in België en evenmin een algemeen gedoogbeleid. Er werd enkel een regeling ingevoerd voor een zeer beperkte groep van cannabisgebruikers, namelijk de meerderjarige, recreatieve, niet-problematische thuisgebruikers die geen openbare overlast veroorzaken.[16] Het is aan het openbaar ministerie (het parket) om op grond van het opportuniteitsbeginsel te oordelen in welke gevallen alsnog wordt vervolgd, en welke zaken de laagste vervolgingsprioriteit krijgen en dus zonder meer worden geseponeerd.

Aanzetten tot gebruik is ook strafbaar volgens de Belgische drugwetgeving. Een jeugdleider die een joint doorgeeft of zelfs maar presenteert aan zijn leden, kan daarvoor vervolgd worden. Zelfs als de ander de joint niet aanraakt, kan de jeugdleider uit het voorbeeld, ook de aanzetter genoemd, worden vervolgd. Hetzelfde geldt trouwens ook voor een artiest die tijdens een concert zijn publiek aanmoedigt om een joint op te steken. Dat mag dus niet. Let wel: aanzetten is niet hetzelfde als verdedigen. Je mag zonder enig probleem je mening uiten over drugs door bv. een T-shirt te dragen met een tekening van een cannabisblad en de tekst "Legalize it" erop. Maar je mag anderen niet aanporren om het ook daadwerkelijk te proberen. Trouwens, als die anderen minderjarig zijn, is het hek helemaal van de dam en kan je nog zwaarder gestraft worden.

Als iemand drugs gebruikt in je lokalen, dan heb je, volgens de wet, '**een lokaal ter beschikking gesteld** voor druggebruik'. En dat is strafbaar. Een cafébaas die toelaat dat er in zijn zaak cannabis gerookt wordt, kan dus voor de strafrechter gebracht worden. Meer nog, uiteindelijk kan zijn zaak zelfs gesloten worden. En hetzelfde geldt voor jeugdhuizen en jeugdlokalen.

Het **basismisdrijf** (de combinatie van het verboden product met een strafbare handeling) wordt bestraft met een gevangenisstraf gaande van 3 maanden tot 5 jaar en met een

---

[13] De middelen geviseerd door het KB van 6 september 2017 zijn terug te vinden in de bijlagen IA, IB, IC, IIA, IIB, IIC, III, IVA, IVB en V bij dit besluit. Zie https://www.fagg-afmps.be/nl/MENSELIJK_gebruik/bijzondere_producten/speciaal_gereglementeerde_stoffen/verdovende_middelen_psychotropen/wetgeving_substanties.

[14] Zie J. DANGREAU, "I. DRUGWET 1921: 24 FEBRUARI 1921", in H. VAN ESPEN & S. VANTHIENEN, *Duiding Drugs. Praktijkgids 2016*, Brussel/Gent, Larcier, 2016, 30-57.

[15] Het gaat om alle soorten cannabisproducten zoals hasj, marihuana, olie, cake, …

[16] J. DANGREAU & A. SERLIPPENS, "Drugwetgeving", *NJW* 2007, (164), 488.

verplichte geldboete van 1.000 euro tot 100.000 euro (na verhoging met de huidige opdeciemen betekent dit een minimaal op te leggen geldboete van 8.000 euro) (artikel 2 bis § 1 drugwet). Er zijn **verzwarende omstandigheden** die in 3 categorieën kunnen worden opgedeeld (artikel 2 bis §§§ 2, 3 en 4 drugwet)[17]:

- Naargelang de leeftijd 'ten aanzien van' wie de inbreuken worden gesteld. Een onderscheid in bestraffing wordt gemaakt naargelang de leeftijd (boven 16 jaar, tussen 12 en 16 jaar en onder de 12 jaar). De wetgever opteerde ervoor om de strafverzwaring omgekeerd evenredig te maken met de leeftijd van de minderjarige.
- Naargelang de gevolgen die de handelingen teweeg brengen. Een onderscheid in bestraffing wordt gemaakt naargelang de ernst van de gevolgen (de ongeneeslijk lijkende ziekte; de ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid van meer dan 4 maanden; het volledig verlies van het gebruik van een orgaan; de zware verminking; de dood).
- Naargelang het georganiseerde kader waarin de misdrijven geschieden. Een onderscheid in bestraffing wordt gemaakt tussen de loutere deelnemer én de leider van de vereniging.

Het komt aan de Koning toe om te bepalen welke handelingen met welke producten worden gestraft met de in artikel 2 *bis* opgenomen straffen en welke met de in artikel 2 *ter* opgenomen straffen. Enkel met betrekking tot **cannabis** zijn bepaalde handelingen onderworpen aan het **lichtere strafregime** van artikel 2 *ter* van de drugwet (artikel 61 § 2, 1° en 2° KB 6 september 2017). Het bezit van cannabis voor persoonlijk gebruik, zonder verzwarende omstandigheden is een overtreding strafbaar met een geldboete van 15 tot 25 euro (x 8), die wordt verhoogd in geval van herhaling. Sedert 26 september 2017 is het bezit van cannabis voor persoonlijk gebruik, in een penitentiaire inrichting, een instelling voor jeugdbescherming of een onderwijsinstelling, op de openbare weg of op welke publiek toegankelijke plaats, ook zonder verzwarende omstandigheden, een wanbedrijf strafbaar met een gevangenisstraf van drie maanden tot één jaar en/of een geldboete van 1000 tot 100.000 euro (x8).

De **COL 15/2015** (Gemeenschappelijke omzendbrief van de minister van Justitie en het College van Procureurs-generaal betreffende de vaststelling, de registratie en het vervolgingsbeleid op het vlak van het bezit van en detailhandel in illegale verdovende middelen, 21 december 2015) moet de eenvormigheid van het vervolgingsbeleid garanderen op het vlak van illegale drugs.[18]

Wat de verkoop van drugs in kleine hoeveelheden betreft, wordt een onderscheid gemaakt tussen de verkoop uit winstbejag en de verkoop om het eigen gebruik te bekostigen. In het eerste geval wordt de detailverkoop beschouwd als een essentiële schakel in de georganiseerde en wijdvertakte drugshandel. De strafrechtelijk aanpak is identiek, met name "expliciet repressief". De COL 15/15 lijst een aantal mogelijkheden op: dagvaarding, aanhouding, inbeslagname en verbeurdverklaring van voertuigen en/of vermogensvoordelen, enzovoort.

---

[17] Deze inbreuken zijn geen wanbedrijven, maar misdaden die – theoretisch gezien – zouden moeten worden vervolgd voor en beoordeeld door het Hof van Assisen. Het openbaar ministerie zal *de facto* steeds verzachtende omstandigheden aannemen, waardoor de zaak voor de correctionele rechtbank kan worden gebracht (de zogenaamde 'correctionalisering').

[18] Zie A. DE MOOR, "III. BELEID", in H. VAN ESPEN & S. VANTHIENEN, *Duiding Drugs. Praktijkgids 2016*, Brussel/Gent, Larcier, 2016, 121-128.

Ook in geval van bezit van eender welk illegaal verdovend middel dat gepaard gaat met verzwarende omstandigheden wordt in principe correctionele vervolging ingesteld, desgevallend met het oog op het vorderen van probatiemaatregelen (zie *infra*).

In de COL 15/2015 maakt het bezit door een meerderjarige van een hoeveelheid cannabis van maximaal drie gram of van maximum één cannabisplant voor persoonlijk gebruik het voorwerp uit van een vereenvoudigd proces-verbaal (VPV)[19], maar de substanties worden verplicht in beslag genomen. Deze inbreuken genieten binnen het vervolgingsbeleid de laagste prioriteit. Dit is *niet* zo voor het bezit van cannabis van meer dan drie gram of één cannabisplant en het bezit van cannabis dat gepaard gaat met verstoring van de openbare orde.[20]

Het bezit van een hoeveelheid cannabis die deze voor persoonlijk gebruik overstijgt of die gepaard gaat met verstoring van de openbare orde kan het voorwerp uitmaken van volgende maatregelen:
1) sepot, mits eventueel een waarschuwing door de politie of een doorverwijzing naar een gespecialiseerde dienst voor bijstand aan of oriëntering van drugverslaafden;
2) praetoriaanse probatie;
3) verval van de strafvordering na betaling van een geldsom, bij toepassing van artikel 216 bis Strafvordering (minnelijke schikking);
4) verval van de strafvordering na uitvoering van de maatregelen bedoeld in art. 216 ter Strafvordering (bemiddeling in strafzaken)

Dezelfde vier afhandelingsmodaliteiten zijn mogelijk voor het bezit van andere illegale drugs dan cannabis, zonder verzwarende omstandigheden, en zelfs bij de detailverkoop om eigen gebruik te bekostigen.

Het is de parketmagistraat die elk dossier apprecieert en oriënteert, op basis van de aard, de combinatie en de ernst van de feiten, enerzijds, en de persoonlijkheid van de verdachte, anderzijds. Met uitzondering van de derde maatregel (minnelijke schikking) is de ware betrachting van de alternatieve afhandelingsmodaliteiten de doorverwijzing van de problematische druggebruiker naar de hulpverlening. Sedert *medio* jaren 1990 is het strafrechtsysteem immers geleidelijk tot het besef gekomen dat een louter sanctionerende aanpak niet de oplossing is voor de bestrijding van druggebruik.

Als minderjarigen de drugwet overtreden wordt er steeds een proces-verbaal opgesteld. Het concrete gevolg zal afhangen van de concrete omstandigheden van het misdrijf en de leefsituatie van de minderjarige: was het een eenmalig gebruik, over welke drugs ging het, functioneert de minderjarige relatief goed in zijn gezin, op school, … ? Dit zijn kortom dezelfde

---

[19] Daarin worden enkel volgende gegevens opgenomen: notitienummer; plaats en datum van de feiten; aard van de feiten (type en hoeveelheid van het product); volledige identiteit van de verdachte; samenvatting van zijn versie van de feiten. Deze VPV's worden bewaard bij de politiediensten en slechts één maal per maand, door middel van een lijst, overgemaakt aan het parket van de plaats waar de vaststelling werd gedaan.

[20] Met verstoring van de openbare orde wordt bedoeld: het bezit van cannabis in een strafinrichting of in een instelling voor jeugdbescherming; het bezit van cannabis in een onderwijs- of gelijkaardige instelling of in hun onmiddellijke omgeving (dit zijn de plaatsen waar de leerlingen zich verzamelen of elkaar ontmoeten, zoals een halte van het openbaar vervoer of een park in de nabijheid van een school); het ostentatief bezit van cannabis in een openbare plaats of een plaats die toegankelijk is voor het publiek (bv. ziekenhuis).

afwegingen die een parketmagistraat en/of een jeugdrechter maakt bij elk feit dat door een minderjarige gepleegd wordt.

Voor een actuele stand van zaken met betrekking tot de drugwetgeving verwijzen we naar de VAD-website: www.vad.be.

1.3 Medicatie

De drugwet van 24 februari 1921, meermaals gewijzigd, reglementeert ook het gebruik van medicatie. In het regentsbesluit van 6 februari 1946 'houdende reglement op het bewaren en verkopen (sic) van giftstoffen' (ook meermaals gewijzigd) wordt een onderscheid gemaakt tussen een aantal stoffen dat door drogisten kan verkocht worden, dat vrij af te leveren is door apothekers, en dat slechts af te leveren is op voorlegging van een "door een geneesheer, een doctor in de veeartsenijkunde of een licentiaat in de tandheelkunde eigenhandig geschreven, gedagtekend en ondertekend voorschrift".

Naast apothekers mogen ook geneesheren en dierenartsen medicatie afleveren onder bepaalde voorwaarden.

Beoefenaars van een medisch beroep die een 'verslaving' aan bepaald medicatie helpen onderhouden door het voorschrijven, het toedienen of het afleveren ervan, zijn strafbaar. Er is echter een uitzondering voorzien wanneer het gaat om vervangingsmiddelen (bv. methadon).

Ook wie zich door middel van een vals voorschrift dergelijke producten aanschaft, is strafbaar.

De gebruiker van dergelijke medicatie, eventueel zonder voorschrift verkregen, is niet strafbaar voor dat gebruik op zich. Anders is het wanneer men zich onder invloed van medicatie, in een staat die gelijkt op dronkenschap, in het verkeer begeeft. Dan maakt het geen verschil of de genomen medicatie op voorschrift was of niet (zie *infra*).

Uitzondering is het bezit van Flunitrazepam (Rohypnol), verkregen zonder voorschrift: dit is op zich strafbaar als je geen apotheker, (tand)arts of veearts bent. Dit product kent naast een beperkt medisch gebruik een groot misbruik, illegaal verhandelen en is gekend als date rape drug.

1.4 Alcohol, medicatie en illegale drugs in het verkeer

Het gebruik van alcohol en illegale drugs in het verkeer wordt door specifieke wetgeving aan banden gelegd.

Het besturen van een voertuig[21] of rijdier op een openbare plaats **onder invloed van alcohol** is strafbaar ten gevolge van art. 34 e.v. van de wegverkeerswet van 16 maart 1968.

Men spreekt van **geïntoxiceerd rijden**, wat strafbaar is, zodra de grens van de alcoholconcentratie meer dan 0,5 gram promille alcohol per liter bloed bedraagt.[22] Boven de 0,8 gram promille stijgt de strafmaat aanzienlijk.

Daarnaast is er ook **dronken rijden**. Hiervoor is geen 'objectieve' maatstaf voorhanden zoals voor intoxicatie. Dronkenschap hangt af van de lichamelijke toestand van de persoon in kwestie, hoe hij of zij alcohol 'verdraagt' en zich gedraagt.
De politie beschikt over een controlelijst (alcoholgeur, wijze van spreken, wijze van gaan, …) aan de hand waarvan dronkenschap (onder andere) wordt vastgesteld.
Ook wie zich in 'een soortgelijke staat' bevindt omdat hij illegale drugs of medicatie heeft gebruikt, is strafbaar.[23]

Sinds 1999 is ook het rijden **onder invloed van bepaalde drugs**[24] strafbaar. Er kan een test opgelegd worden aan de vermoedelijke dader of medeveroorzaker van een verkeersongeval, aan bestuurders van een voertuig of een rijdier op een openbare plaats en aan wie op het punt staat een voertuig of een rijdier op een openbare plaats te besturen.[25]
Het gaat om een gestandaardiseerde testbatterij die uiterlijke tekenen vaststelt van een vermoeden van invloed van één van de stoffen op de rijvaardigheid. Daarna, als deze eerste testen positief zijn, zal men een bloedstaal afnemen en kan het rijbewijs voor 12 uur worden ingehouden[26] of voor 15 dagen worden ingetrokken.[27]

Voor de afname van een bloedstaal wordt een geneesheer gevorderd. Een weigering tot afname van een bloedstaal, zonder wettige reden (die wordt beoordeeld door de opgevorderde geneesheer) leidt tot dezelfde bestraffing als een positieve test.[28]

Het resultaat van de bloedtest bepaalt of men kan vervolgd worden of niet. Als de aangetroffen hoeveelheden drugs de in de wet voorziene maxima overschrijden, is men strafbaar.

Wie betrapt wordt op rijden onder invloed en jonger is dan 16, moet zich voor de jeugdrechter verantwoorden, wie ouder is dan 16 wordt bij de politierechter geroepen.

---

[21] Niet enkel auto's, maar ook o.a. (brom)fietsen, …
[22] Ingevoerd door de wet van 18 juli 1990, van toepassing sinds 1 december 1994.
[23] Artikel 35 wegverkeerswet.
[24] Artikel 37 bis wegverkeerswet: cannabis, amfetamine, ecstasy, MDBD, morfine, cocaïne, benzoylecgonine.
[25] Wet 16 maart 1999 (BS 30 maart 1999).
[26] Artikel 61 *ter* wegverkeerswet.
[27] Artikel 55 wegverkeerswet.
[28] Artikel 37 *bis* wegverkeerswet.

1.5 Gokken

De wet van 15 juli 1960 'tot zedelijke bescherming van de jeugd', verbiedt de aanwezigheid van minderjarigen in "speelhuizen, hondenrenbanen, inrichtingen waar diensters gewoonlijk met de clientèle mede verbruiken en de voor weddenschap bestemde ruimte in de paardenrenbanen". Zowel de exploitant als de minderjarige kunnen bij overtreding van deze verboden worden aangepakt: de exploitant voor de strafrechter, de minderjarige voor de jeugdrechtbank. De ouders zijn burgerrechtelijk aansprakelijk.

Een belangrijke wet die het gokken in België in goede banen tracht te leiden, is de wet op de kansspelen, de kansspelinrichting en de bescherming van de spelers van 7 mei 1999.
Deze wet (en de daarop volgende Koninklijke Besluiten voor de praktische uitvoering ervan) bepaalt het soort kansspelinrichtingen dat uitgebaat mag worden, welke vergunningen hiervoor nodig zijn, welke kansspelen toegelaten zijn in welke spelinrichting, de controle erop en de maatregelen ter bescherming van de spelers.[29]

De verschillende soorten kansspelinrichtingen zijn:

- Klasse 1 - de casino's: er zijn 9 casino's toegelaten in België. Om een casino te bezoeken moet je 21 jaar zijn. Bij de ingang moet je je laten registreren (naam, voornaam, beroep en adres, kopie van de identiteitskaart, handtekening). Het gemiddelde uurverlies is vastgelegd op 70 euro.
- Klasse 2 - de speelautomatenhallen: er zijn 180 speelautomatenhallen toegelaten in België. Om er te mogen spelen, moet je eveneens 21 jaar zijn. Het gemiddelde uurverlies is vastgelegd op 25 euro. Elke speler moet zich laten registreren en er mag geen bar of restaurant in de speelzaal uitgebaat worden.
- Klasse 3 - de drankgelegenheden: een café kan een vergunning krijgen om maximaal twee toestellen uit te baten, namelijk de bingo en de one-ball. Vanaf 18 jaar mag je hierop spelen. Het maximale uurverlies is vastgelegd op 12,5 euro. Er is geen registratie van de spelers verplicht.

Mensen die problemen hebben met gokken, kunnen zich (via de Kansspelcommissie in Brussel) laten registreren om zich de toegang te laten ontzeggen tot casino's en speelautomatenhallen.

Vallen niet onder deze wet:

- De Nationale Loterij. De producten van de Nationale Loterij zijn wel verboden voor minderjarigen: zij mogen geen lotjes kopen en aan hen mag ook geen winst uitbetaald worden.
- Spelen uitgebaat door pretparken of door kermisexploitanten. Dit zijn de speeltenten die je op de kermis vaak ziet, waar je prijzen in natura kan winnen en die een beperkte inzet vereisen. Deze zijn wettelijk toegelaten.
- Ook de klassieke lunaparken zijn toegelaten. Een gemeentelijk reglement kan wel bepalen vanaf welke leeftijd men hier binnen mag.
- Sportweddenschappen.

[29] Zie voor meer informatie www.gamingcommission.be.

1.6 Internationale verschillen in drugwetgeving

Er zijn internationale verschillen in de drugwetgeving[30]. Kijk daarom altijd goed na wat de regels voor gebruik en bezit in het land van je bestemming zijn. Als je op buitenlands kamp gaat, wees dan ook voorzichtig: niemand wordt graag opgepakt aan de grens of brengt graag enkele nachten door in de cel, terwijl de groepsleider pendelt tussen de gevangenis en de ambassade. Opletten dus.

[30] Zie voor een overzicht per lidstaat van de Europese Unie: www.emcdda.europa.eu.

2. Hoe reageert justitie als een minderjarige een strafwet overtreedt?

Wanneer een minderjarige[31] een strafbaar feit begaat, kan hij in principe[32] niet worden vervolgd door een strafrechtbank voor volwassenen, noch worden gestraft met de straffen die in het Strafwetboek voor volwassenen zijn opgenomen[33]. Anders gezegd: minderjarigen zijn niet 'strafbekwaam'. Volgens de - tot op heden nog steeds geldende - basisfilosofie van het Belgische jeugdrecht moeten minderjarigen overigens niet worden 'gestraft', maar wel worden 'beschermd'. Er worden hen dan ook geen 'straffen' opgelegd, maar wel 'maatregelen van bewaring, behoeding of opvoeding'. Dit alles geldt uiteraard ook voor het overtreden van de wetgeving over illegale drugs, alcohol, medicatie en gokken.

We zetten op een rij wat er dan wel gebeurt en gaan achtereenvolgens in op het onderzoek naar de feiten, de voorlopige maatregelen, de maatregelen ten gronde en de uitvoering van de maatregelen. Een aanzienlijk deel van de reglementering hieromtrent is terug te vinden in de - sinds de inwerkingtreding ervan reeds verschillende keren gewijzigde - wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade. In hetgeen volgt zal verkort naar deze wet worden verwezen als 'Jeugdbeschermingswet'.

[31] Volgens de Belgische wetgeving zijn minderjarigen personen beneden de leeftijd van 18 jaar.
[32] 'In principe', omdat minderjarigen die zestien jaar of ouder waren op het moment van het plegen van de feiten in welbepaalde omstandigheden en onder welbepaalde voorwaarden uit handen kunnen worden gegeven indien de jeugdrechtbank een maatregel van bewaring, behoeding of opvoeding niet (meer) geschikt acht in functie van de persoonlijkheid van de minderjarige, diens omgeving en diens maturiteitsgraad. In dat geval wordt de zaak terug verwezen naar het parket die dan desgevallend kan beslissen om de minderjarige te laten berechten volgens het volwassenenstrafrecht (zie artikel 57bis Jeugdbeschermingswet). Voor verkeersinbreuken is vanaf 16 jaar sowieso de politierechtbank bevoegd.
[33] Opsluiting, hechtenis, gevangenisstraf, ontzetting van bepaalde politieke en burgerlijke rechten, geldboete, bijzondere verbeurdverklaring.

Minderjarige pleegt een als misdrijf omschreven feit (MOF)[34]

Politie stelt een PV op

Het PV wordt overgemaakt aan het parket,
substituut-procureur belast met jeugdzaken

1. Bevoegdheid van het parket
   - Bemiddelingsvoorstel
   - Waarschuwingsoproeping
   - Seponeren:
     - met waarschuwingsbrief
     - met doorverwijzing naar vrijwillige hulpverlening
     - zonder meer
     - andere voorwaarden volgens rechtsleer niet meer mogelijk
   - Verder opsporingsonderzoek
   - Gerechtelijk onderzoek vorderen
   - Jeugdrechter vorderen:
     - om voorlopige maatregel te nemen
     - om uit handen te geven aan bijzondere kamer of hof van assisen
     - om maatregel ten gronde te nemen na voorlopige fase

2. Bevoegdheid van de jeugdrechter (voorbereidende fase)
   - Het maatschappelijk onderzoek naar de persoonlijkheid van de jongere, eventueel in combinatie met max 30 uur gemeenschapsdienst
   - Bemiddelingsvoorstel
   - Voorlopige maatregelen:
     - behoud in leefomgeving met ondertoezichtstelling van de sociale dienst of met voorwaarden
     - plaatsing[35]

3. <u>Bevoegdheid van de jeugdrechtbank</u> (ten gronde)[35]
   - Herstelrechtelijk aanbod
   - Geschreven project
   - Ambulante maatregelen[1] eventueel met voorwaarden[1]
   - Plaatsing in een open afdeling
   - Plaatsing in een gesloten afdeling
   - Opleggen ouderstage
   - Uithandengeving

[34] Een als misdrijf omschreven feit (MOF) is een term die gebruikt wordt voor een strafbaar feit gepleegd door een minderjarige.

2.1 Onderzoek naar de feiten

Wanneer de politie een minderjarige verdachte ondervraagt, is de aanwezigheid van de ouders niet verplicht.

De Belgische wetgeving voorzag lang niet in een *recht op voorafgaandelijk vertrouwelijk overleg* met een advocaat, laat staan *bijstand van een advocaat tijdens het politieverhoor*. De Salduz-wet van 30 augustus 2011[35] bracht daar verandering in en voorzag voor de niet van zijn vrijheid beroofde minderjarige verdachte van feiten waarop een gevangenisstraf staat van 1 jaar of meer in een *recht op vertrouwelijk overleg* met zijn advocaat voorafgaandelijk aan het verhoor. De minderjarige kan geen afstand doen van zijn recht op overleg met een advocaat. Wanneer de minderjarige wel van zijn vrijheid werd benomen ('gearresteerd werd'), voorzag de Salduz-wet van 30 augustus 2011 in een bijkomend *recht op bijstand van een advocaat* tijdens het verhoor. Ook hiervan kon de minderjarige geen afstand doen. Uitzonderlijk kan de procureur des Konings of de onderzoeksrechter beslissen om dit recht op bijstand niet toe te kennen. Zij moeten deze beslissing motiveren.[36]

Bij wet van 21 november 2016[37] werd het principiële recht op *bijstand van een advocaat* bij het verhoor ook van toepassing verklaard op verhoren van niet van hun vrijheid beroofde minderjarige verdachten.

Als een minderjarige van zijn vrijheid wordt beroofd, geniet hij en aantal bijkomende waarborgen. Zo moet de politie zo snel mogelijk de ouders, voogd of personen die hem in bewaring hebben, of eventueel de echtgenoot, verwittigen.[38] Daarnaast heeft de minderjarige verdachte het recht om een vertrouwenspersoon te laten inlichten over zijn arrestatie.[39]

De politie maakt een proces-verbaal[40] waarin de vastgestelde feiten en de verklaringen van bepaalde personen worden opgenomen. De politie zal de procureur des Konings[41] contacteren over wat er moet gebeuren met de minderjarige. De procureur krijgt het proces-verbaal ook toegestuurd.

---

[35] Wet van 30 augustus 2011 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering en van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, om aan elkeen die wordt verhoord en aan elkeen wiens vrijheid wordt benomen rechten te verlenen, waaronder het recht om een advocaat te raadplegen en door hem te worden bijgestaan, *BS* 5 september 2011.

[36] Artikel 2bis, § 9 Wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis.

[37] Wet van 21 november 2016 betreffende bepaalde rechten van personen die worden verhoord, *BS* 24 november 2016.

[38] Artikel 48bis jeugdbeschermingswet.

[39] Artikel 2bis, § 7 Wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis.

[40] Een proces-verbaal is een officiële akte van een wettelijk bevoegde officier of agent van gerechtelijke politie die strekt tot bewijs van een misdrijf. Hierin vindt men de vaststelling van bepaalde feiten of verklaringen van bepaalde personen, eventueel met aanvullende inlichtingen en de gedane opsporingen.

[41] De (substituut-)procureur, de staande magistratuur, het parket of het openbaar ministerie zijn verschillende benamingen voor dezelfde functie. Bij elke rechtbank van eerste aanleg zijn er een procureur des Konings en verschillende substituten, evenals een secretariaat (administratieve dienst) van het parket. Het parket leidt het onderzoek naar strafbare feiten (tenzij er een onderzoeksrechter is ingeschakeld, dan leidt die het gerechtelijk onderzoek) en beslist wie en of er wordt gedagvaard voor de rechtbank. Voor de rechtbank verdedigt het parket de belangen van de maatschappij zoals de advocaten de individuele belangen van hun cliënten verdedigen. Parketmagistraten zijn geen rechters.

De procureur -voor minderjarigen zal dat in de praktijk de substituut-procureur belast met jeugdzaken zijn- beslist wat hij met het dossier doet. Hij kan beslissen om…

- onmiddellijk, zonder meer te seponeren[42]
- te seponeren en door te verwijzen naar de vrijwillige hulpverlening
- een voorstel tot herstelbemiddeling te doen[43]
- een waarschuwingsbrief te sturen en vervolgens te seponeren of de jongere ter waarschuwing op te roepen samen met zijn wettelijke vertegenwoordigers[44]
- een ouderstage voor te stellen aan de ouders van de jongere[45]

Bepaalde auteurs[46] in de rechtsleer menen dat deze expliciet toegekende bevoegdheden exhaustief zijn en in de plaats komen van de vroegere ‘praetoriaanse probatie’.

De minderjarige is niet verplicht om in te gaan op de voorstellen van het parket en kan er de voorkeur aan geven om zijn zaak door een rechter te laten beoordelen.[47]

Als het parket wil overgaan tot vervolging, moet het dossier voldoende aanwijzingen van schuld bevatten. Dit moet blijken uit verder onderzoek. De procureur geeft bijkomende opdrachten aan de politiediensten om het dossier te vervolledigen. Dit noemt men een opsporingsonderzoek. Dit zal voor minderjarigen bijna steeds het geval zijn.

In uitzonderlijke gevallen zal het parket voor minderjarigen een beroep moeten doen op de onderzoeksrechter.[48] Men noemt dit dan een gerechtelijk onderzoek. Dit zal doorgaans gebeuren als er bepaalde onderzoeksmethoden nodig zijn waar principieel enkel een onderzoeksrechter de opdracht toe kan geven, bijvoorbeeld een huiszoeking[49], een telefoontap, onderscheppen en openen van post, een onderzoek aan het lichaam.

2.2 Voorlopige maatregelen

Wanneer de procureur beslist dat het nodig is om de minderjarige dringend onder begeleiding te plaatsen, zal de minderjarige door de politie naar de jeugdrechter worden gebracht. Ook

---

[42] Seponeren is het dossier zonder gevolg klasseren. Hierop kan steeds worden teruggekomen.

[43] Artikel 45 quater jeugdbeschermingswet.

[44] Artikel 45 ter jeugdbeschermingswet.

[45] Artikel 45 bis jeugdbeschermingswet. Deze mogelijkheid staat nog steeds in de wet niettegenstaande zij *de facto* dode letter is geworden. Het systeem van de ouderstage kwam nooit helemaal van de grond en kreeg de spreekwoordelijke doodsteek toegediend door de opzegging in 2009 van het financierings- en samenwerkingsakkoord hetwelk destijds werd afgesloten tussen de federale overheid en de gemeenschappen.

[46] Prof. J. Put (KUL), Prof. J. Christiaens (VUB), …

[47] In het volwassen straf(proces)recht kent men de figuur van strafbemiddeling of bemiddeling in strafzaken (BIS), Artikel 216 ter Sv. (Wetboek van Strafvordering). Wanneer het parket hiernaar verwijst, zal de strafvordering vervallen als de verdachte zijn voorwaarden vervult. BIS is niet hetzelfde als herstelbemiddeling (wet van 22 juni 2005 tot invoering van bepalingen inzake bemiddeling in de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering en in het Wetboek van Strafvordering (o.a. Artikel 554) (*B.S.* 27 juli 2005). Bij herstelbemiddeling gaat het om gesprekken tussen dader en slachtoffers met het oog op een meer gedragen conflictoplossing of verwerking/betekenisverlening door de partijen zelf. Dit staat los van de beslissing van het parket om al dan niet te vervolgen.

[48] Voor de wettelijke grondslag hiervan en de procedure, zie artikel 49 Jeugdbeschermingswet.

[49] Merk op dat de Potpourri II-wet van 5 februari 2016 het principieel mogelijk maakte voor de procureur des Konings om een huiszoeking bij wege van mini-onderzoek te vorderen van de onderzoeksrechter zonder dat er nog noodzakelijkerwijze een volwaardig gerechtelijk onderzoek diende te worden gevorderd (cfr. artikel 28*septies* Sv.), maar dat deze wettelijke bepaling ingevolge een arrest van het Grondwettelijk Hof dd. 21 december 2017 inmiddels alweer werd vernietigd.

dan heeft de minderjarige recht op bijstand door een advocaat. Deze maatregel kan parallel verlopen met het verdere onderzoek door het parket.

Er zijn twee situaties waarbij een minderjarige op zeer korte termijn voor de jeugdrechter wordt gebracht:

- De procureur kan de jeugdrechtbank vorderen omdat hij van mening is dat de minderjarige in een verontrustende (opvoedings)situatie (VOS)[50] verkeert waar hoogdringend moet worden ingegrepen omdat er aanwijzingen zijn dat de minderjarige onmiddellijk beschermd moet worden tegen een vorm van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik, en vrijwillige hulpverlening niet meteen mogelijk is.[51] In dit geval wordt niet specifiek op een gepleegd feit gereageerd, maar wel op de situatie van de minderjarige.
- Wanneer er evenwel sprake is van een gepleegd misdrijf, kan de procureur er evenwel de voorkeur aan geven om de jeugdrechtbank te vorderen op basis van het gepleegde feit. In de jeugdbeschermingswet wordt bepaald welke reacties mogelijk zijn bij het als misdrijf omschreven feit (MOF).

In een eerste fase kan de jeugdrechter[52] gevraagd worden om een voorlopige maatregel van behoeding, bewaring en onderzoek te nemen.

Voorlopige maatregelen mogen enkel voor een zo kort mogelijke duur worden genomen en voor zover de finaliteit van de voorlopige maatregel op geen enkele andere manier kan worden bereikt.[53] Het doel van de voorlopige maatregelen is het vergemakkelijken van de onderzoeken naar de persoonlijkheid van de minderjarige, de minderjarige een onderkomen bieden, de veiligheid van de samenleving vrijwaren of het opsporingsonderzoek of het gerechtelijk onderzoek niet blokkeren. In de voorafgaande titel van de jeugdbeschermingswet staat wel uitdrukkelijk vermeld dat aan het recht op vrijheid van de jongeren slechts minimale belemmeringen mogen worden opgelegd die noodzakelijk zijn voor de bescherming van de maatschappij, rekening houdend met de noden van de jongeren, de belangen van hun familie en het recht van de slachtoffers, en dat zij slechts mogen worden onttrokken aan hun ouders in de gevallen waarin handhaving van het ouderlijk gezag als een contraïndicatie kan worden beschouwd. Zij mogen nooit genomen worden met het oog op onmiddellijke bestraffing, noch met het oog op de uitoefening van enige vorm van dwang.[54]

Naast het voorstel van een bemiddeling, kunnen volgende voorlopige maatregelen worden genomen:

- De jongere in zijn leefomgeving laten en hem eventueel onder toezicht plaatsen van de sociale dienst, al dan niet onder voorwaarden, zoals bv.:
  - geregeld schoolbezoek;

[50] Voorheen ‘POS’: Problematische opvoedingssituatie.
[51] Artikel 47, 2° Decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp.
[52] En hoogst uitzonderlijk de onderzoeksrechter: zie artikel 49 jeugdbeschermingswet.
[53] Artikel 52, zesde lid jeugdbeschermingswet. Oorspronkelijk voorzag voormeld artikel ook de voorwaarde dat er sprake diende te zijn van ernstige aanwijzingen van schuld, doch deze voorwaarde werd bij arrest van 13 maart 2008 door het Grondwettelijk Hof vernietigd.
[54] Artikel 52, zevende lid jeugdbeschermingswet.

- een prestatie van algemeen nut ('gemeenschapsdienst') leveren van maximum 30 uren, in het kader van het onderzoek[55];
- inachtneming van pedagogische en medische richtlijnen van een centrum voor opvoedkundige voorlichting of geestelijke gezondheidszorg (het volgen van een ontwenningskuur kan hieronder worden begrepen);
- inzichtsopleidingen;
- deelname aan activiteiten (sport, cultuur, …);
- omgangs- of straatverbod;
- activiteitsverbod;
- huisarrest;
- andere voorwaarden, mits deze niet indruisen tegen de fundamentele rechten en vrijheden van de minderjarige.

Het toezicht wordt uitgeoefend door de sociale dienst van de jeugdrechtbank.[56]

▪ Een plaatsingsmaatregel opleggen:
  - bij een betrouwbaar persoon;
  - in een private voorziening;
  - in een (open) gemeenschapsinstelling;
  - in een ziekenhuisdienst met het oog op evaluatie voor uithandengeving;
  - in een verslavingscentrum;
  - in een jeugdpsychiatrische dienst.

  De plaatsing kan eventueel worden opgelegd met uitstel op voorwaarde van het volbrengen van de gemeenschapsdienst.[57]

Voor een plaatsing in een gesloten opvoedingsafdeling van een gemeenschapsinstelling is een aantal bijkomende voorwaarden ingeschreven: de jongere geeft blijk van gevaarlijk gedrag voor hemzelf of anderen of men neemt aan dat de jongere nieuwe misdrijven zou gaan plegen, het onderzoek zou belemmeren, zich zou onttrekken aan het gerecht, zich heimelijk zou verstandhouden met derden en/of bewijzen zou doen verdwijnen.[58]

Ook een plaatsing in Everberg[59] blijft mogelijk, wanneer er geen plaats is in de andere gemeenschapsinstellingen. De overige voorwaarden voor een plaatsing in Everberg zijn echter zeer stringent. De toegang tot het Centrum is immers beperkt tot jongens, die minstens veertien jaar oud waren op het moment van de gepleegde feiten, en die feiten hebben gepleegd die, mochten ze door een volwassene zijn gepleegd, een straf tot gevolg zouden kunnen hebben van opsluiting van vijf tot tien jaar of een zwaardere straf.[60] Vooral deze laatste voorwaarde is niet zonder belang inzake minderjarigen en drugs. Zo is het bezit, verkoop, en de in- en uitvoer van verdovende middelen immers strafbaar met maximum vijf jaar gevangenisstraf. Wanneer de feiten echter werden gepleegd met de verzwarende omstandigheden dat ze (mede) ten

55 Artikel 52, vierde lid jeugdbeschermingswet.
56 Artikel 52, tweede lid en artikel 37 §2bis Jeugdbeschermingswet.
57 Artikel 52, tweede lid en artikel 37 §2 Jeugdbeschermingswet.
58 Artikel 52quater jeugdbeschermingswet. Ook hier werd de initiële bijkomende voorwaarde dat er sprake diende te zijn van ernstige aanwijzingen van schuld, bij arrest van 13 maart 2008 door het Grondwettelijk Hof vernietigd.
59 Officieel Centrum 'De Grubbe' genaamd
60 Artikel 3 Wet van 1 maart 2002 betreffende de voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd.

aanzien van andere minderjarigen werden gepleegd, zijn ze strafbaar met straffen van 5 tot 10 jaar opsluiting, en komen zij dus in aanmerking voor een plaatsing in Everberg.[61]

Wanneer de minderjarige in een gemeenschapsinstelling wordt geplaatst, kan de jeugdrechter voor maximum 3 kalenderdagen contact met bepaalde personen verbieden, met uitzondering van de advocaat van de minderjarige.[62]

Tijdens de duur van deze voorlopige maatregelen maakt de sociale dienst van de jeugdrechtbank een sociaal verslag op, dat de jeugdrechtbank in staat moet stellen om de meest aangepaste maatregel ten gronde te kunnen nemen. Wanneer het verslag klaar is, maakt de jeugdrechtbank het dossier terug over aan het parket, dat dan twee maanden heeft om al dan niet ten gronde te dagvaarden.

2.3 Maatregelen ten gronde

Als de parketmagistraat van mening is dat er voldoende aanwijzingen zijn in het dossier en dat de zaak voldoende ernstig is, zal hij in een tweede fase van de procedure de minderjarige (en zijn ouders) ten gronde dagvaarden voor de jeugdrechtbank. Zoniet zal hij seponeren. In dat geval houdt de voorlopige maatregel op en wordt het dossier gesloten.

Wanneer het parket wel degelijk ten gronde dagvaardt, kan de jeugdrechtbank[63] ten aanzien van de minderjarige één van de volgende beslissingen nemen, met een wettelijk vastgelegde volgorde van voorkeur:

1. herstelrechtelijk aanbod[64];
2. geschreven project[65];
3. ambulante maatregelen;
4. plaatsing in een open afdeling;
5. plaatsing in een gesloten afdeling;

1. <u>Herstelrechtelijk aanbod</u>

Het herstelrechtelijk aanbod bestaat uit herstelbemiddeling of herstelgericht groepsoverleg (hergo).

2. <u>Geschreven project</u>

In een geschreven project verwoordt de jongere welke verbintenissen hij wil opnemen om het als misdrijf omschreven feit ‘goed te maken’.

3. <u>Ambulante maatregelen</u>

De ambulante maatregelen[66] zijn:

---

[61] Cfr. artikel 2bis Wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen.

[62] Artikel 52, achtste lid jeugdbeschermingswet.

[63] Naast de uithandengeving voor plus-16-jarigen, wat eerder uitzonderlijk is.

[64] Artikel 37 bis, ter, quater, quinquies.

[65] Artikel 37 §2 ter, in werking vanaf 16 oktober 2006.

[66] Artikel 37 jeugdbeschermingswet.

- de berisping;
- de ondertoezichtstelling;
- intensieve educatieve begeleiding;
- prestatie van opvoedkundige aard en van algemeen nut ('gemeenschapsdienst'), maximum 150 uur;
- volgen van een ambulante behandeling bij een psychologische of psychiatrische dienst, bij een dienst voor seksuele opvoeding of bij een dienst die deskundig is op het gebied van alcohol- of drugverslaving.

De rechtbank kan het behoud in de eigen leefomgeving afhankelijk maken van een of meer voorwaarden. Het gaat om dezelfde voorwaarden als in de voorlopige fase (zie 2.2), en daarenboven: een gemeenschapsdienst van ten hoogste 150 uren en betaalde arbeid verrichten ter vergoeding van het slachtoffer, vanaf een leeftijd van 16 jaar, en voor maximaal 150 uren.
De controle op de uitvoering van het omgangs- en plaatsverbod en het huisarrest kan toevertrouwd worden aan een politiedienst.

4. en 5. Plaatsing in een open afdeling en plaatsing in een gesloten afdeling

De plaatsingsmaatregelen zijn mogelijk vanaf 12 jaar, eventueel opgelegd met uitstel op voorwaarde van het volbrengen van een gemeenschapsdienst:

- toevertrouwen aan een rechtspersoon met het oog op een positieve prestatie (denk bijvoorbeeld aan een voettocht naar Compostella);
- toevertrouwen aan een betrouwbaar persoon of geschikte inrichting;
- plaatsing in een openbare gemeenschapsinstelling[67]: dit kan voor de open afdeling vanaf 12 jaar en slechts bij welomschreven als misdrijf omschreven feiten, voor de gesloten afdeling slechts vanaf 14 jaar (tenzij in zeer uitzonderlijke gevallen) en ook slechts bij welomschreven als misdrijf omschreven feiten;
- plaatsing in een ziekenhuisdienst;
- plaatsing in een dienst deskundig op het gebied van alcohol- en drugverslaving[68];
- plaatsing in een jeugdpsychiatrische dienst.

Voor geesteszieke minderjarigen is de jeugdrechtbank bevoegd om de maatregel van gedwongen psychiatrische opname te bevelen.[69] Voorheen was hier enkel de vrederechter bevoegd.

De ouders worden verwittigd van zodra een MOF-dossier bij de jeugdrechtbank aanhangig is, en worden gevraagd om verplicht aanwezig te zijn op de zitting.

De ouders van de jongere zullen samen met hem worden veroordeeld tot de gerechtskosten.

Heeft de jongere schade veroorzaakt bij het plegen van de als misdrijf omschreven feiten, dan zijn de ouders hiervoor burgerrechtelijk aansprakelijk. Dit wil zeggen dat zij, samen met de minderjarige, moeten instaan voor de vergoeding van de schade, tenzij zij het tegenbewijs leveren van een excellente opvoeding en toezicht (artikel 1384 BW). Dit wordt echter eerder zelden aanvaard in de rechtspraak.

---

[67] Artikel 37 § 2, 8° jeugdbeschermingswet.
[68] Artikel 37 § 2, 10° jeugdbeschermingswet.
[69] Artikel 1 § 2 Wet van 26 juni 1990 betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke.

2.4. Uitvoering van de maatregelen

De gemeenschappen zijn bevoegd voor de uitvoering van de voorlopige maatregelen en de maatregelen ten gronde en dit onder controle van de jeugdrechtbank.

In deze uitgave wordt niet ingegaan op de concrete organisatie van de op te leggen maatregelen zoals deze door de Franstalige Gemeenschap en de Brusselse gemeenschappelijke gemeenschapscommissie is uitgewerkt.

In Vlaanderen wordt de opvang in de gemeenschapsinstellingen door de overheid zelf georganiseerd. Daarnaast wordt beroep gedaan op privé-initiatieven.
Wat de projecten betreft die zich specifiek richten op jongeren die een als misdrijf omschreven feit gepleegd hebben, kan verwezen worden naar de door de Vlaamse overheid[70] sterk gepromote herstelrechtelijke en constructieve afhandelingen ('HCA'), met name herstelbemiddeling, gemeenschapsdienst en leerprojecten. Deze afhandelingsvormen werden in de jeugdbeschermingswet expliciet opgenomen. In diverse arrondissementen wordt in dit kader een leerproject 'drugs' aangeboden voor minderjarigen. Ook leerprojecten rond het aanleren van sociale vaardigheden aan de minderjarigen ('SOVA-training') zijn een mogelijkheid. Uiteraard is het ook mogelijk dat de jeugdrechter een ontwenningskuur oplegt als voorwaarde voor het behoud in het eigen milieu.

Voor Brussel is ten gevolge van het samenwerkingsakkoord van 14 mei 2004 zowel het Vlaamse aanbod als dat van de Franse Gemeenschap beschikbaar.

[70] Resolutie nr. 17 van het Vlaams parlement bij de maatschappelijke beleidsnota bijzondere jeugdzorg van 31 maart 1999.

3. Hoe reageert justitie als een meerderjarige een strafwet overtreedt?

3.1 Procedure

Wanneer de (lokale of federale) politie een misdrijf vaststelt, wordt dit beschreven in een **proces-verbaal**. Hierbij zal de verdachte zelf ook een verklaring (verhoor) moeten afleggen omtrent het gebeurde.

Desgevallend kan er door het openbaar ministerie (het parket) overgegaan worden tot vervolging (zaak wordt voor de rechtbank gebracht). Hiervoor is verder onderzoek nodig teneinde alle bewijzen te verzamelen.

In de praktijk zal de politie een eerste onderzoek verrichten. Bij een inbreuk op de drugwet wil dat zeggen dat de drugs in beslag genomen en getest worden. Men zal meestal ook overgaan tot fouillering en tot huiszoeking met toestemming (zie *infra*).

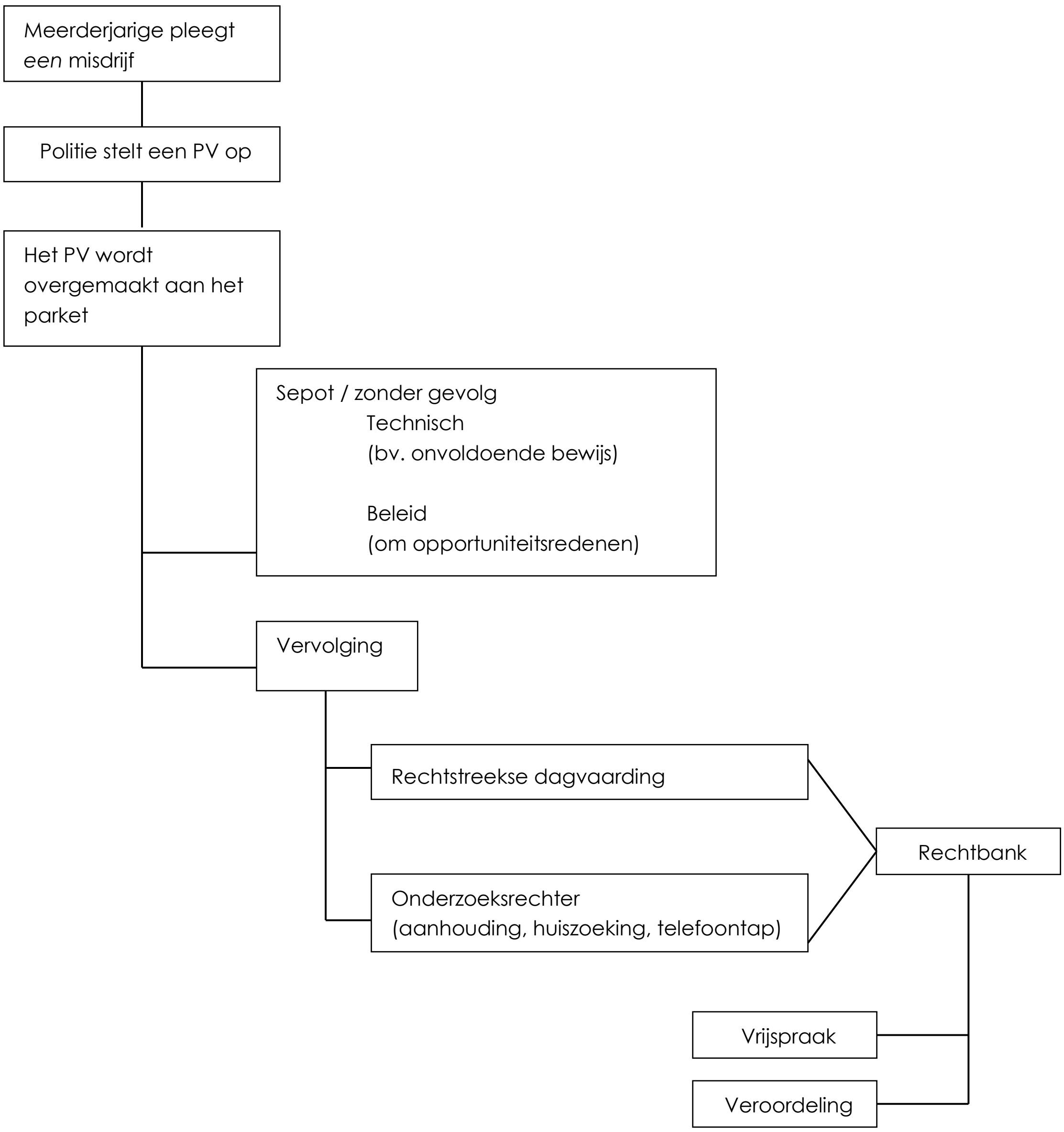
Hoe verloopt dit nu concreet? Wanneer de politie een drugsinbreuk vaststelt en de verdachte wordt niet meteen van zijn vrijheid beroofd, dan wordt het parket meestal niet onmiddellijk ingelicht - in geval van bezit van kleinere hoeveelheden drugs. Het proces-verbaal wordt dan overgemaakt aan het parket voor verder gevolg.
Wanneer een verdachte door de politie gearresteerd wordt naar aanleiding van een vaststelling, dan moet de politie onmiddellijk contact opnemen met de **substituut-procureur des Konings** met dienst. De substituut bij wie de zaak terechtkomt zal in de meeste parketten gespecialiseerd zijn in drugzaken. Die beslist dan hoe de zaak verder verloopt.
Ofwel wordt de verdachte 'ter beschikking gesteld': dat betekent dat hij/zij binnen de 48 uren[71] (te rekenen vanaf zijn effectieve vrijheidsberoving) onder aanhoudingsmandaat moet geplaatst worden door de **onderzoeksrechter**. Gebeurt dat niet, dan moet hij/zij terug in vrijheid worden gesteld. De substituut die de zaak behandelt, kan ook beslissen om de verdachte binnen de 48 uur te dagvaarden in snelrecht en de zaak meteen voor de rechter te brengen. De substituut kan ook nog bijkomende onderzoeksopdrachten bevelen (bijkomende verhoren, uitlezing van GSM-toestellen, beslag (bv. op het voertuig dat gediend heeft om de drugs te vervoeren, op gelden waarvan vermoed wordt dat ze afkomstig zijn van drugsverkoop, op voorwerpen die gediend hebben om drugs te gebruiken,…), enzovoort.

Het opgestelde proces-verbaal wordt dus steeds overgemaakt aan het parket dat dan verder zal beslissen wat er met de zaak zal gebeuren: **seponeren** of **vervolgen**. Vanaf dat ogenblik is de betrokkene bij de politiediensten en het parket gekend voor inbreuken op de drugwetgeving. Als de zaak de eerste maal geseponeerd werd om opportuniteitsredenen zal bij een nieuwe betrapping misschien wel tot vervolging overgegaan worden. Vooraleer de beslissing te nemen om te seponeren of te vervolgen, kan het parket eerst het onderzoek nog

[71] Op 29 november 2017 ging de arrestatietermijn van 24 uur naar 48 uur. Ingevolgde herziening van artikel 12 van de Grondwet (24 oktober 2017) en Wet van 31 oktober 2017 tot wijziging van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, de wet van 7 juni 1969 tot vaststelling van de tijd gedurende welke geen opsporing ten huize, huiszoeking of aanhouding mag worden verricht, de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt en de wet van 19 december 2003 betreffende het Europees aanhoudingsbevel, *BS* 29 november 2017.

verder vervolledigen. Ofwel kan het parket dat zelf doen via opdrachten aan de politie, ofwel moet het parket een beroep doen op de onderzoeksrechter die exclusief bevoegd is om bepaalde onderzoeksdaden te stellen zoals bv. het afleveren van een aanhoudingsmandaat of een huiszoekingsbevel.

Zolang het parket het onderzoek leidt, spreken we van een opsporingsonderzoek. Eenmaal de onderzoeksrechter wordt ingeschakeld, neemt deze de leiding van het onderzoek over en spreken we van een gerechtelijk onderzoek. Via de zogenaamde "mini-instructie" (artikel 28 *septies* Strafvordering) kan het parket van de onderzoeksrechter een dwangmaatregel (bv. retro-actief telefonie-onderzoek, autopsie) vorderen zonder dat een *full* gerechtelijk onderzoek wordt ingesteld.

3.2 Maatregelen

Eenmaal voor de rechtbank kan je een effectieve gevangenisstraf of een geldboete opgelegd krijgen, maar ook alternatieve maatregelen onder de vorm van probatiemaatregelen zijn mogelijk.

Het parket heeft ook de mogelijkheid om de zaak *niet* voor de rechtbank te brengen, maar om de zaak af te handelen via bemiddeling in strafzaken of minnelijke schikking (zie *supra*).

Wanneer de verdachte in voorlopige hechtenis werd genomen, kunnen de onderzoeksrechter, de raadkamer en de kamer van inbeschuldigingstelling beslissen om de verdachte (in afwachting van het proces) vrij te laten onder voorwaarden (bv. een residentiële opname ter ontwenning)

3.2.1 Strafmaatregelen

Volgens de drugwetgeving kan je vrij zware straffen oplopen voor inbreuken hierop (zie *supra*).

De rechtbank zal eerst onderzoeken of de feiten bewezen zijn. Is dat niet zo, dan zal de rechtbank een vrijspraak verlenen en wordt er geen verder gevolg aan de zaak gegeven (behoudens hoger beroep door het parket).

Meent de rechter echter dat de feiten bewezen zijn, dan hoef je niet noodzakelijk achter de tralies te belanden. Het gerecht zal zoeken naar een sanctie die overeenstemt met de gepleegde feiten en die ook nog rekening houdt met de situatie (voorgeschiedenis, levensomstandigheden, ...) van de 'veroordeelde'. Er zijn verschillende mogelijkheden die hierna besproken worden.

A. Geldboetes

De rechter kan beslissen om voor een van bovenvermelde feiten een geldboete op te leggen tussen 1.000 euro en 100.000 euro. Let wel: je moet die geldboetes steeds vermenigvuldigen met 8[72]. Dit wil zeggen dat, als de rechter je de minimale geldboete oplegt van 1.000 euro effectief, je uiteindelijk een bedrag van 8.000 euro zal moeten betalen. De boetes kunnen dus oplopen tot 800.000 euro!

---

[72] Boetes staan in de wet ingeschreven, maar aangezien de bedragen van vroeger niet meer hetzelfde waard zijn als nu, werkt men met een systeem van 'opdeciemen' om de bedragen van de boetes aan te passen aan de huidige geldwaarde. D.w.z. dat de bedragen van de geldboetes regelmatig worden opgetrokken teneinde de gevolgen van inflatie teniet te doen. Momenteel moeten de bedragen die in de wet vermeld zijn vermenigvuldigd worden met 8. Dit kan opnieuw aangepast worden indien het geld minder waarde krijgt. Op deze manier moet men niet telkens de bedragen in alle strafbepalingen gaan veranderen in elke wet afzonderlijk, maar kan men met één pennentrek alle geldboetes aanpassen.

De rechtbank heeft echter veel mogelijkheden om de hoge boetes voorzien door de wet te milderen. Zo kan de rechtbank een deel van de boete voorwaardelijk uitspreken. Een voorbeeld: de rechtbank spreekt een geldboete uit van 1.000 euro, waarvan de helft voorwaardelijk. In dat geval zal je dus maar 500 (maal 8) euro moeten betalen. En zolang je op het rechte pad blijft tijdens de voorziene proefperiode (max. 5 jaar), moet je de rest van de boete niet betalen. Met andere woorden, de geldboete vervalt dus voor het gedeelte dat voorwaardelijk gegeven werd.

B. Effectieve gevangenisstraffen

De gevangenisstraffen voor drugfeiten gaan van 3 maanden tot 5 jaar. De drugwet voorziet echter een aantal verzwarende omstandigheden waarvoor hogere gevangenisstraffen kunnen uitgesproken worden (bv. verkopen van drugs aan minderjarigen). De rechtbank kan ook mildere straffen uitspreken door het aannemen van verzachtende omstandigheden.

C. Gevangenisstraffen met uitstel

Hierbij verklaart de rechter het misdrijf als bewezen en legt een straf op, maar die wordt niet meteen uitgevoerd. Als veroordeelde krijg je dan een proefperiode van 1 tot 5 jaar waarin nauwgezet wordt gevolgd of je geen misdrijven pleegt. Pleegt men tijdens de proefperiode toch een nieuw feit waarvoor men veroordeeld wordt, dan zal de vorige straf met uitstel effectief worden.

D. Gevangenisstraffen met probatie-uitstel

Dit is hetzelfde als een gevangenisstraf met uitstel, maar de rechter koppelt aan het uitstel ook een aantal voorwaarden die moeten nageleefd worden. De probatiecommissie houdt dan toezicht op het naleven van de probatievoorwaarden. Meer concreet word je opgevolgd door een justitieassistent. Er zullen meerdere afspraken moeten nageleefd worden met de justitieassistent die over het verloop van de probatie verslag uitbrengt aan de probatiecommissie. Voldoe je niet aan de voorwaarden, dan kan de probatiecommissie de zaak terug naar de rechtbank zenden die dan beslist om de probatiemaatregel te herroepen zodat de straf toch effectief wordt.
Klassieke voorwaarden zijn:

- niet omgaan met andere mensen die een misdrijf begaan hebben;
- je laten behandelen voor een afhankelijkheidsproblematiek (alcohol, drugs, gokken, medicatie);
- drugtesten laten doen;
- je aanmelden bij een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg.

De normale procedure (als je vrij voor de rechter bent verschenen) verloopt als volgt: na de uitspraak van de rechter, mag je vrij de zaal verlaten en zal je achteraf opgeroepen worden om je straf uit te zitten. Wanneer dit juist gebeurt, hangt af van de plaatsen die vrij zijn in de

gevangenis en van de straf die je hebt opgelopen. Het is uitzonderlijk ook mogelijk dat je ten gevolge van een collectief genadebesluit, naar aanleiding van de eedaflegging van een nieuwe koning bv., strafvermindering hebt gekregen en je niet meer naar de gevangenis moet. Als je voordien al in voorlopige hechtenis hebt gezeten, worden die dagen in mindering gebracht bij je definitieve veroordeling.

Hierop bestaat wel een belangrijke uitzondering: wanneer je vrij voor de rechtbank verschijnt en je wordt veroordeeld tot een straf van 3 jaar effectief of meer, dan kan het parket aan de rechtbank de onmiddellijke aanhouding vragen.[73] Als de rechtbank op dit verzoek ingaat, word je ter zitting aangehouden en onmiddellijk overgebracht naar de gevangenis om je straf uit te zitten.

E. Opschorting van de veroordeling

Ook hier verklaart de rechter het misdrijf bewezen maar spreekt, in tegenstelling tot effectieve straffen of straffen met uitstel, geen straf uit. Ook hier krijg je als beklaagde weer een proeftijd van 1 tot 5 jaar, waarin je geen misdrijven mag plegen. Slaag je daarin, dan volgt er geen straf. Lukt dat niet, dan kan de opschorting herroepen worden en kan de rechter toch een effectieve straf uitspreken. Een opschorting van de veroordeling wordt niet vermeld op het uittreksel uit het strafregister. Een belangrijk punt dus voor iemand die werk zoekt.

F. Probatie-opschorting

Net zoals bij uitstel van de veroordeling kunnen aan de opschorting voorwaarden verbonden zijn. Als de probatievoorwaarden niet worden nageleefd, dan kan de probatie-opschorting herroepen worden en kan er toch een effectieve straf worden uitgesproken.

Opmerking: voor druggebruikers staat uitdrukkelijk in de drugwet (artikel 9) dat zij te allen tijde kunnen genieten van probatie, zelfs als ze daarvoor eigenlijk niet aan de wettelijke voorwaarden voldoen.

[73] Op 21 januari 2018 ging de termijn van 1 naar 3 jaar. Wet tot wijziging van diverse bepalingen met het oog op de invoering van een beveiligingsperiode en tot wijziging van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis voor wat de onmiddellijke aanhouding betreft, *BS* 11 januari 2018.

G. Werkstraf

In plaats van een gevangenisstraf en/of een geldboete op te leggen, kan de rechtbank ook een werkstraf opleggen (art. 37 *quinquies* e.v. Strafwetboek). Dit betekent dat de veroordeelde voor een correctionele straf minimum 46 uren tot maximum 300 uren moet presteren binnen een termijn van 12 maanden na de veroordeling. De rechtbank bepaalt bij het opleggen van een werkstraf ook een gevangenisstraf voor het geval de werkstraf niet uitgevoerd wordt. Het is de probatiecommissie die toeziet op de uitvoering van de werkstraf.

Het voordeel van een werkstraf is dat men niet naar de gevangenis moet en men zijn gewone bezigheden (werk of studeren) kan verderzetten. De werkstraf moet immers tijdens de vrije tijd uitgevoerd worden.

H. Verbeurdverklaring

De rechtbank kan, naast de gevangenisstraf en de geldboete, ook nog besluiten om de in beslag genomen goederen verbeurd te verklaren. Dat zal zeker het geval zijn met aangetroffen drugs, maar ook andere zaken die verband houden met de gepleegde inbreuk kunnen verbeurdverklaard worden. Het kan bv. gaan om de auto waarmee drugs vervoerd werden of het geld waarvan vaststaat dat het afkomstig is van drugverkoop.
Maar die verbeurdverklaring gaat nog verder. Ook voorwerpen die onrechtstreeks verband houden met het gepleegde misdrijf kunnen verbeurdverklaard worden. Stel bv. dat je met de winst van drugverkoop een stereo-installatie gekocht hebt, dan kan die eveneens verbeurdverklaard worden.
Die verbeurdverklaarde voorwerpen worden dan overgemaakt aan de ontvanger van registratie en domeinen. De illegale zaken, zoals de drugs zelf, en waardeloze voorwerpen, zoals het zwartverbrande lepeltje waarin heroïne werd gesmolten, worden vernietigd. De andere zaken kunnen openbaar verkocht worden. De opbrengst van deze verkoop gaat naar de Belgische Staat.

I. Strafvermindering en strafuitsluiting

Als je zelf iemand aangeeft bij de politie voor inbreuken op de drugwetgeving, krijg je strafvermindering. Je doet dan een beroep op artikel 6 van de drugwet. In dat artikel staat immers dat je in dat geval ofwel vrij van straf blijft ofwel strafvermindering kan krijgen. We spreken hier van strafuitsluitende of strafverminderende verschoningsgronden.

Je kan vrijspraak vragen als de volgende voorwaarden vervuld zijn:

- je doet dit vóór elke daad van vervolging, dus voordat je zelf vervolgd wordt;
- de feiten die je kenbaar maakt, mogen uiteraard nog niet bekend zijn bij de overheid;
- de onthulling moet oprecht en volledig zijn. Dit wil zeggen: je moet alles vertellen. Het gaat dus niet op allerlei over anderen te gaan vertellen, terwijl je je eigen aandeel probeert te verdoezelen.

Bovendien geldt hierbij dat je, door dit aangeven:

- alleen op vrijspraak kan rekenen voor wanbedrijven[74]: met andere woorden, als de feiten waarvoor je zelf vervolgd zou kunnen worden, strafbaar zijn met correctionele straffen (dus niet meer dan 5 jaar);
- slechts strafvermindering kan vragen als het om misdaden gaat: als de feiten waarvoor je zelf vervolgd zou kunnen worden, strafbaar zijn met criminele straffen (5 jaar en meer).

Is de eerste voorwaarde niet vervuld, met andere woorden, als je zelf al vervolgd wordt, dan kan je toch nog strafvermindering krijgen voor door jou gepleegde feiten waarop geen zwaardere straffen dan 5 jaar staan, op voorwaarde echter dat je de identiteit van de overige, onbekend gebleven daders bekendmaakt

[74] Voor een correct begrip van deze termen, moet je weten dat alle misdrijven (ook drugmisdrijven) in drie soorten worden onderverdeeld, waarbij 'misdrijf' de overkoepelende term is, te weten: overtredingen (bijvoorbeeld verkeersinbreuken), wanbedrijven (bijvoorbeeld slagen en verwondingen, diefstal, onopzettelijke doding) en misdaden (bijvoorbeeld moord). In principe worden overtredingen beoordeeld door de politierechtbank, wanbedrijven door de correctionele rechtbank en misdaden door het Hof van Assisen.

4. Opsporen van drugmisdrijven

In wat volgt willen we enkele specifieke onderzoeksdaden die in de loop van een strafonderzoek kunnen gesteld worden, nader toelichten.

4.1 Huiszoeking

De regeling met betrekking tot de huiszoeking handelt over plaatsen die tot de privé-sfeer behoren. Dit zijn dus alle woningen en hun aanhorigheden (bv. aanpalende garage, tuinhuis, e.d.). Dit betekent dat voor jeugdlokalen en jeugdhuizen er in principe geen huiszoekingsbevel nodig is. Het zijn immers voor het publiek toegankelijke plaatsen en hebben in die zin een openbaar karakter. Toch zal men in de praktijk vaak een huiszoekingsbevel vragen om problemen te vermijden. Als er bv. toch een privé-gedeelte zou verbonden zijn aan dergelijke lokalen, dan kan daar ook alleen maar een zoeking gebeuren volgens de hierna uiteengezette regels.

Jeugdlokalen kunnen onderwerp zijn van discussie: als er aangetoond kan worden dat enkel leden toegang hebben tot het lokaal en dat hier een strikte controle voor bestaat, dan mag men dit aanzien als een niet publiek toegankelijke plaats. Vanaf het moment dat ook niet-leden (bv. ouders) toegang hebben tot het lokaal, wordt het jeugdlokaal een publiek toegankelijke plaats.

4.1.1 Huiszoeking met huiszoekingsbevel

Artikel 15 van de Belgische grondwet bepaalt: "*De woning is onschendbaar: geen huiszoeking kan plaatshebben dan in de gevallen die de wet bepaalt en in de vorm die zij voorschrijft.*" Een zelfde bescherming vinden we ook terug in artikel 8 van het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden: "*1. Een-ieder heeft het recht op eerbiediging van zijn privé-leven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling. 2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan met betrekking tot de uitoefening van dit recht dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving nodig in het belang van 's lands veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.*"

In ons land is een huiszoeking in principe enkel mogelijk op grond van een **huiszoekingsbevel** afgeleverd door een **onderzoeksrechter** in het kader van een *full* gerechtelijk onderzoek.[75]

Een dergelijke huiszoeking gebeurt steeds met het oog op de vaststelling van specifieke zaken met betrekking tot een welbepaald omschreven feit waarmee de onderzoeksrechter gelast werd. Dit wil zeggen dat de politiedienst die deze huiszoeking uitvoert alleen die zaken kan vaststellen die verband houden met wat in het bevel tot huiszoeking wordt omschreven. Bv. : de onderzoeksrechter heeft een huiszoekingsbevel afgeleverd naar aanleiding van een

[75] Niet via langer "mini-onderzoek" (artikel 28 *septies* Strafvordering). Zie Arrest nr. 148/2017 van 21 december 2017 van het Grondwettelijk Hof.

onderzoek in verband met inbreuken op de drugwetgeving. Het is de politiediensten dan enkel toegelaten die zaken op te sporen die betrekking hebben op die inbreuken. Dit wil zeggen dat zij niet op zoek mogen gaan naar bv. voorwerpen die van diefstal afkomstig zijn. Als zij in de loop van de huiszoeking andere feiten zouden vaststellen zoals bv. voorwerpen die van diefstal afkomstig zijn, zullen zij hiervan proces-verbaal moeten opstellen gelet op de vaststelling op heterdaad. Met andere woorden, de vaststellingen die toevallig gebeuren tijdens een geldige huiszoeking zijn geldig, maar er zal een nieuw aanvankelijk proces-verbaal over moeten opgesteld worden en een apart onderzoek zal hierover moeten gevoerd worden.

Een bevel tot huiszoeking afgeleverd door een onderzoeksrechter mag slechts uitgevoerd worden tussen 5.00u. 's morgens en 21.00u. 's avonds. Tussen 21.00u. en 5.00u. mag de politie de woning niet betreden, zelfs niet met een bevel tot huiszoeking, tenzij 1) de bewoner uitdrukkelijk toestemming heeft gegeven, 2) in geval van heterdaad of 3) mits beroep op artikel 6 *bis* van de drugwet (bijzondere heterdaadprocedure).

Belangrijk om weten is ook dat een huiszoeking op grond van een bevel van de onderzoeksrechter een **dwangmaatregel** is. Dit betekent dat ondanks eventueel verzet de huiszoeking mag plaatsvinden en dat bij afwezigheid de politiedienst gerechtigd is een slotenmaker te vorderen om de woning te betreden.

4.1.2 Huiszoeking met toestemming

Een **huiszoeking met toestemming** is een huiszoeking uitgevoerd door een politie-ambtenaar in een woning en haar aanhorigheden met toestemming van de persoon die er werkelijk verblijft.

Bij een huiszoeking mits toestemming moet uitdrukkelijk aan de politiedienst toelating gegeven worden om de woning te betreden. Vanaf het ogenblik dat de toestemming gegeven wordt, kan de betrokken politiedienst de woning doorzoeken en alles wat als bewijsmateriaal kan dienen in beslag nemen. De toestemming moet dus voorafgaandelijk en schriftelijk gegeven worden vooraleer de politie met de eigenlijke zoeking begint. Het formulier waarbij de toestemming gegeven wordt, zal ook steeds bij het P.V. gevoegd worden.

Aangezien de bewoner zelf de toelating geeft, kan deze zoeking te allen tijde (dus ook 's nachts) gebeuren.

Hoewel men gerechtigd is om een huiszoeking zonder een bevel van de onderzoeksrechter te weigeren, zal het in de praktijk niet echt gunstig overkomen wanneer men geen toestemming geeft. In dergelijk geval geeft men al bijna onrechtstreeks te kennen dat er iets verborgen is. De politie zal dan zeker proberen onmiddellijk een huiszoeking met een bevel van de rechter uit te voeren, voorzover al niet de mogelijkheid bestaat om een huiszoeking te doen op grond van de (al of niet bijzondere) heterdaadprocedure.

4.1.3 Huiszoeking op grond van de (bijzondere) heterdaadprocedure

Op grond van de artikelen 32 tot en met 46 en 49 Strafvordering krijgen de procureurs en de officieren van gerechtelijke politie bijzondere onderzoeksbevoegdheden in geval van ontdekking op heterdaad.[76] Zo kunnen zij overgaan tot onder andere een huiszoeking. Deze huiszoeking kan zowel betrekking hebben op de plaats van het misdrijf, als op de woning van de verdachte. Onder de woning van de verdachte moet niet alleen de hoofdverblijfplaats worden verstaan, maar elke verblijf- of schuilplaats waar de verdachte zich zou kunnen ophouden, met uitzondering van de woningen van derden waar hij zijn toevlucht zou hebben genomen. Wanneer de politie tijdens een controle drugs aantreft, dan kan (ook 's nachts) worden overgegaan tot huiszoeking op basis van de **(gewone) heterdaadprocedure**.

Het artikel 6 *bis* van de drugswet (**bijzondere heterdaadprocedure**)[77] voorziet dat de politiediensten te allen tijde (dus ook 's nachts) mogen binnengaan in plaatsen die dienen om er drugs te vervaardigen, bereiden, bewaren of opslaan, of waar drugs gebruikt worden in aanwezigheid van minderjarigen.

Het is evident dat dit artikel geen vrijgeleide geeft aan de politiediensten om waar dan ook zomaar binnen te vallen. Meestal zal men vooraf al heel wat informatie hebben verzameld over een bepaald adres, door verklaringen van personen die daar geweest zijn en die verklaren dat er drugs liggen of dat er drugs in groep gebruikt worden, of door observatie van een welbepaald adres, waarbij is gebleken dat personen die gekend zijn voor inbreuken op de drugwetgeving daar regelmatig hun druginkopen komen doen.

Dit artikel betekent ook dat de politiediensten desnoods met bijstand van een slotenmaker mogen binnendringen en dat men zich niet kan verzetten tegen een dergelijke zoeking.

4.2 Fouillering

Politiediensten mogen niet zonder meer overgaan tot fouillering. Een en ander is strikt geregeld in de wet op het politieambt van 5 augustus 1992. In deze wet worden drie soorten fouillering beschreven: de veiligheidsfouillering, de gerechtelijke fouillering en fouillering op het lichaam.

Het is belangrijk om rekening te houden met de specifieke regeling voor de **privébewakingssector** (waaronder bv. ook portiers aan dancings vallen). Door de wet van 2 oktober 2017[78] tot regeling van de private en bijzondere veiligheid mogen private bewakingsagenten iedereen bij de ingang van een evenement onderwerpen aan een toegangscontrole. Die bestaat uit een oppervlakkige betasting van de kledij en een visuele controle van handtassen op wapens of gevaarlijke voorwerpen. De wet laat ook ruimte aan

[76] Het begrip heterdaad wordt bepaald in artikel 41 Strafvordering: "Het misdrijf ontdekt terwijl het gepleegd wordt of terstond nadat het gepleegd is, is een op heterdaad ontdekt misdrijf. Als ontdekking op heterdaad wordt ook beschouwd het geval dat de verdachte door het openbaar geroep wordt vervolgd en het geval dat de verdachte in het bezit wordt gevonden van zaken, wapens, werktuigen of papieren, die doen vermoeden dat hij dader of medeplichtige is, mits dit kort na het misdrijf geschiedt.".

[77] Zie H. DE WAELE, "I. E. 3. De bijzondere heterdaadprocedure", in H. VAN ESPEN & S. VANTHIENEN, *Duiding Drugs. Praktijkgids 2016*, Brussel/Gent, Larcier, 2016, 68-72.

[78] *BS* oktober 2017. Zie https://www.besafe.be/sites/besafe.localhost/files/u16/besafe44_nl_lr.pdf (pagina 4: evenmentenbewaking en pagina 6: toegangscontrole).

verenigingen die occasioneel een evenement organiseren (bv. strandfuif, zangwedstrijd georganiseerd door scouts of jeugdhuis). Zij mogen zelf instaan voor de bewaking op hun evenement, indien zij voldoen aan een aantal voorwaarden.

4.2.1 Veiligheidsfouillering

Dit is een oppervlakkige en vluchtige betasting van het lichaam en de kleding en controle van de bagage in het kader van bestuurlijke politie[79] teneinde te bevestigen of de gefouilleerde persoon geen wapen draagt of enig ander voorwerp dat gevaarlijk is voor de openbare orde. Dit is dus een fouillering die de politie uitvoert in het kader van haar opdracht van handhaving van de openbare orde.

Deze fouillering is mogelijk :

- als de politieambtenaar aanwijzingen heeft dat een persoon die aan een identiteitscontrole wordt onderworpen, een wapen zou dragen of enig ander voorwerp dat gevaarlijk is voor de openbare orde;
- wanneer een persoon het voorwerp uitmaakt van een bestuurlijke of gerechtelijke aanhouding;
- wanneer personen deelnemen aan openbare bijeenkomsten die een reële bedreiging vormen voor de openbare orde (cfr. voetbalwedstrijden die als risicomatch beschouwd worden);
- wanneer personen toegang hebben tot plaatsen waar de openbare orde wordt bedreigd (belangrijk proces op de rechtbank - terroristische doelwitten).

Veiligheidsfouillering zoals bepaald in de laatste twee gevallen moet gebeuren door personen van hetzelfde geslacht als de gefouilleerde. Veiligheidsfouillering betekent dat de te fouilleren persoon niet langer dan 1 uur mag opgehouden worden.

[79] Bestuurlijke politie: zijn alle handelingen die de politie stelt in het kader van handhaving van openbare orde. Dit in tegenstelling tot de gerechtelijke politie die handelingen stelt in het kader van opsporen van misdrijven.

4.2.2 Gerechtelijke fouillering

Dit is de systematische en grondige betasting van het lichaam en de kleding, alsook controle van de bagage bij het vervullen van een opdracht van gerechtelijke politie van personen die het voorwerp uitmaken van een gerechtelijke aanhouding, alsook van de personen ten aanzien van wie aanwijzingen bestaan dat zij overtuigingsstukken of bewijsmateriaal in verband met een misdrijf bij zich dragen. De te fouilleren persoon mag niet langer dan 6 uren opgehouden worden.

Merkwaardig is dat in tegenstelling tot de veiligheidsfouillering hier geen enkele bepaling is opgenomen dat de fouillering moet uitgevoerd worden door een persoon van hetzelfde geslacht.

4.2.3 Fouillering op het lichaam

Dit geldt voor personen die in een cel worden opgesloten: de bedoeling is op zoek te gaan naar voorwerpen of stoffen die gevaarlijk zijn voor hemzelf of voor anderen of die van aard zijn om een ontvluchting te vergemakkelijken.

4.3 Doorzoeken van een voertuig

Volgens de wet op het politieambt kunnen politieambtenaren overgaan tot het doorzoeken van een voertuig of enig ander vervoermiddel, zowel in het verkeer als geparkeerd op de openbare weg of op voor het publiek toegankelijke plaatsen, indien zij op grond van de gedragingen van de bestuurder of de passagiers, van materiële aanwijzingen of van omstandigheden van tijd of plaats redelijke gronden hebben om te denken dat het voertuig of vervoermiddel werd gebruikt, wordt gebruikt of zou kunnen worden gebruikt:

1° om een misdrijf te plegen;

2° om opgespoorde personen of personen die aan een identiteitscontrole willen ontsnappen een schuilplaats te geven of te vervoeren;

3° om een voor de openbare orde gevaarlijk voorwerp, overtuigingsstukken of bewijsmateriaal in verband met een misdrijf op te slaan of te vervoeren (bv. men heeft een drugdealer aangetroffen in een jeugdhuis. De politie kan dan overgaan tot doorzoeking van de auto van de betrokkene omdat kan vermoed worden dat in diens auto nog drugs aanwezig zijn).

Er werd een beperkte fouilleringsbevoegdheid gegeven aan private bewakingsagenten (zie *supra*). Andere zaken zoals het doorzoeken van een voertuig zijn niet voorzien. Een parkingwachter die aan een dancing een doorzoeking doet van een voertuig, hierbij drugs aantreft en dan de politiediensten verwittigt, stelt dus een onwettige handeling. Hetzelfde geldt dus voor de verantwoordelijke van een jeugdhuis die zou overgaan tot doorzoeking van een wagen van een bezoeker.

4.4 Nemen van een urinestaal

Het nemen van een urinestaal is in het kader van de drugwetgeving - in tegenstelling tot de regeling voor het verkeer - , niet wettelijk geregeld. Weiger je dus een test buiten het kader van de verkeerswetgeving, dan ben je niet strafbaar, maar maak je jezelf wel verdacht.

Aangezien men er kan van uitgaan dat het nemen van een urinestaal een onderzoek is dat eventueel het seksueel schaamtegevoel kan krenken, zou dit dus enkel mogelijk zijn via de procedure van onderzoek aan het lichaam (artikel 90 *bis* Strafvordering). Nochtans is deze procedure niet nodig wanneer toestemming gegeven wordt of in het geval van een op heterdaad ontdekt misdrijf.
Inzake drugonderzoeken wordt het nemen van urinestalen nogal eens toegepast wanneer dancingbezoekers gecontroleerd worden. Men zal dan op voorhand een formulier laten ondertekenen waarin uitdrukkelijk toestemming gegeven wordt om een urinestaal te geven. Zoals bij de huiszoeking met toestemming zal het ook hier niet gunstig overkomen als men weigert een urinestaal te geven. Op die manier geeft men enigszins te kennen dat men iets te verbergen heeft.

Anderzijds is het ook duidelijk dat wanneer het urinestaal positief bevonden werd op de aanwezigheid van drugs, dit meestal op zich geen aanleiding kan zijn om ook daadwerkelijk te vervolgen wegens inbreuken op de drugwetgeving, aangezien een positieve urinetest enkel wijst op recent druggebruik waarbij zelfs niet kan aangetoond worden waar de drugs werden aangekocht en gebruikt. Dit zou evengoed in Nederland of Frankrijk kunnen zijn. Het kan evenwel een aanleiding zijn om iemand toch te vervolgen en zo nodig naar hulpverlening door te verwijzen. Tevens kan hiermee ook aangetoond worden dat een bepaalde instelling in grote mate bezocht wordt door druggebruikers.

4.5 Nemen van een bloedstaal

Ook hier bestaat in het kader van de drugwetgeving geen wettelijke regeling zoals dat in verkeerszaken (na positieve ademtest) en voor gewone misdrijven (artikel 44 *bis* Strafvordering) wel het geval is, teneinde de staat van dronkenschap van dader en eventueel van slachtoffer vast te stellen.

Het nemen van een bloedstaal komt in drugonderzoeken dan ook weinig of niet voor. Meestal geeft men de voorkeur aan een urinestaal omdat dit veel gemakkelijker te bekomen is (geen tussenkomst van een geneesheer vereist, voorzover er uiteraard toestemming is)

5. Aangifteplicht, beroepsgeheim en aansprakelijkheid

Ook al heb je een alcohol- en drugbeleid[80] dat gedragen wordt door alle medewerkers van het jeugdhuis of alle leden en leiding van de jeugdbeweging, toch zal je mensen tegenkomen die zich niet altijd binnen het wettelijk kader bewegen. Maar hoe moet je hier volgens de wet mee omgaan? Het gaat hier tenslotte om een misdrijf.

Het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) is daarin duidelijk. Art. 33 bepaalt: "De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen, met inbegrip van wettelijke, bestuurlijke en sociale maatregelen op onderwijsterrein, om kinderen te beschermen tegen het clandestiene gebruik van verdovende middelen en psychotrope stoffen zoals omschreven in de desbetreffende internationale verdragen, en om inschakeling van kinderen bij de clandestiene productie van en de sluikhandel in deze middelen en stoffen te voorkomen." Een belangrijk internationaal verdrag in dat verband is het Verdrag van 20 december 1988 van de Verenigde Naties tegen de sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen.[81]

Een leider die zou toestaan dat een jongere in zijn aanwezigheid drugs gebruikt, zou kunnen worden vervolgd wegens het beschikbaar stellen van een lokaal[82] waar drugs kunnen worden gebruikt. Om een strafbaar feit te plegen, moet er echter sprake zijn van 'strafrechtelijk opzet': dat wil zeggen dat je wetens en willens iemand zou toelaten om illegale drugs te gebruiken.

5.1 Aangifteplicht aan de politie

Je bent niet verplicht om bij de politie aangifte te doen van een eenmalig feit. Enkel wie zelf rechtstreeks getuige is van 'een aanslag tegen de openbare veiligheid, op iemands leven of eigendom' moet van zulk wanbedrijf of misdaad kennis geven aan het parket (via de politie).[83]
Er is dus geen verplichting om het zelf vastgestelde bezit van illegale drugs door een minderjarige aan te geven aan de politie. Wie drugs dealt, pleegt wél een aanslag op het leven (in brede zin: de gezondheid) van iemand anders. Hier is aangifte dus wel wettelijk voorzien. Het gaat wel degelijk om feiten die je zélf vaststelt. Een vermoeden of iets dat je verteld wordt door iemand anders is niet voldoende.

Je kan naar de politie stappen met een anonieme tip of met een klacht. Zo'n anonieme tip kan dienen als start- of sturingsinformatie, op basis waarvan bewijsmateriaal kan worden verzameld om de dealer in kwestie te vervolgen. Een klacht kan aanleiding geven tot een veroordeling, waarbij je als getuige kan worden opgeroepen.

Je kan ook zelf reageren door de jongere door te verwijzen naar de drughulpverlening of hem strikter te controleren op drugbezit, zonder onmiddellijk aangifte te doen.
Als de jongere zich tegen jouw controle verzet, zit er evenwel weinig anders op dan de politie in te schakelen: je kan zelf geen dwangmaatregelen nemen als jeugdleider of jeugdhuis.

---

[80] Voor meer info rond een alcohol- en drugbeleid: Een lokaal alcohol- en drugbeleid: op elk vlak de juiste aanpak. Jeugdwerk. VAD, 1998. Jeugdbewegingen kunnen ook terecht op www.drugsinbeweging.be.
[81] België kan onder andere op grond van dit verdrag druggebruik niet legaliseren.
[82] Bijvoorbeeld ook een caravan of auto.
[83] Art. 30 Strafvordering.

Als je op geen enkele wijze reageert op het vastgestelde gebruik, als je ‘gedoogt’, stel je een ‘lokaal ter beschikking’ en ben je dus wel zelf strafbaar.

Kortom: je mag als leider niet toelaten dat een minderjarige illegale drugs gebruikt (want dan ben je zelf strafbaar), maar je bent daarom niet verplicht daarvan direct aangifte bij de politie te doen. Veel zal afhangen van de juiste omstandigheden: over welke drug gaat het, is het gebruik vergevorderd, is er over te praten of niet, …

5.2 Verplichting tot hulp aan personen in nood - schuldig verzuim

Art. 422 *bis* Strafwetboek omschrijft dit als volgt: “Met gevangenisstraf van 8 dagen tot 1 jaar en met een geldboete van €50 tot €500 of met een van die straffen alleen wordt gestraft hij die verzuimt hulp te verlenen of te verschaffen aan iemand die in groot gevaar verkeert, hetzij hij zelf diens toestand heeft vastgesteld, hetzij die toestand hem is beschreven door degenen die zijn hulp inroepen”. Voor het misdrijf is vereist dat de verzuimer kon helpen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen. Heeft de verzuimer niet persoonlijk het gevaar vastgesteld waarin de hulpbehoevende verkeerde, dan kan hij niet worden gestraft, indien hij op grond van de omstandigheden waarin hij werd verzocht te helpen, kon geloven dat het verzoek niet ernstig was of dat er gevaar aan verbonden was. De straf bedoeld in het eerste lid wordt op 2 jaar gebracht indien de persoon die in groot gevaar verkeert, minderjarig is.”
Het helpen van een persoon in nood is belangrijker dan discreet zijn over vertrouwelijke zaken. Als een van je leden onder invloed in de problemen geraakt en een dokter nodig heeft, dan moet je die dokter alles vertellen wat je vriend je, eventueel zelfs in vertrouwen, heeft verteld over zijn druggebruik en zijn eventuele problemen thuis of elders.

Een voorbeeld: de jongere die thuis drugs gebruikt, vertelt je dat zijn ouders hem steeds hogere doses toedienen; als je dan niets doet, maak je je schuldig aan weigering van hulp aan een persoon in nood en kan je mee verantwoordelijk worden gesteld voor zijn overlijden of blijvende lichamelijke gevolgen (invaliditeit).

5.3 Beroepsgeheim

Beroepsgeheim is in strikte zin *niet* van toepassing op jeugdwerkers. Het beroepsgeheim geldt enkel voor personen die een ‘noodzakelijke” vertrouwensfunctie uitoefenen of aan wie wettelijk of volgens vaste gebruiken geheimen worden toevertrouwd, doch enkel voor die informatie die betrekking heeft op hun beroep. Dit principe wordt afgeleid uit de woorden van artikel 458 Strafwetboek (‘uit hoofde van hun staat of beroep’). Ten tijde van de redactie van het strafwetboek werd hierbij gedacht aan de staat van de clerus bijvoorbeeld en aan onder andere medische beroepen en advocatuur. Omdat het gaat om een strafwet, worden deze woorden (staat en beroep) eng geïnterpreteerd: het is niet de bedoeling dat roddelende vrienden strafbaar zouden zijn, maar wel dat maatschappelijke functies die enkel werkbaar zijn op voorwaarde van een vertrouwensrelatie, deze vertrouwensrelatie ook ernstig zouden nemen. Het jeugdwerk is noch door wetgever (decreetgever), rechtspraak of rechtsleer als dusdanig erkend.

Het beroepsgeheim is verregaander dan de **discretieplicht** die in heel wat beroepsreglementeringen en ook in de wet op de arbeidsovereenkomsten is opgenomen.

De discretieplicht vloeit niet voort uit een vertrouwensrelatie, maar dient ter bescherming van de opdracht die men uitvoert. De bedoeling is dat enkel gegevens worden vrijgegeven aan wie er ook werkelijk zaken mee heeft. Daarbij hoort dan ook de hiërarchische overste. Bovendien geldt de discretieplicht voor alle gegevens, ook de niet-vertrouwelijke.

Wie enkel gebonden is door discretie kan zich in rechte niet beroepen op artikel 929 Gerechtelijk Wetboek (handelt over beroepsgeheim i.k.v. de verschijning van getuigen), maar zal anderzijds ook niet kunnen gestraft worden door een strafrechtbank wegens schending van een geheimhoudingsplicht. Sanctionering van de discretieplicht ligt op burgerlijk en arbeidsrechtelijk vlak: mogelijke schadevergoeding en eventueel ontslag.

Dat wil niet zeggen dat jeugdwerkers alles wat ze horen zomaar in het rond mogen strooien. De wettelijke bepalingen inzake vertrouwelijkheid die mogelijk op hen van toepassing kunnen zijn, vinden hun oorsprong in de sociale wetgeving, onder andere in de wet van 3 juli 2005 betreffende de rechten van vrijwilligers.[84] Het komt de verschillende overheden toe de inhoud van het vrijwilligerswerk dat tot hun bevoegdheid hoort te regelen al naar gelang het door hen gewenste beleid (bijvoorbeeld het Vlaams Decreet betreffende het georganiseerde vrijwilligerswerk in het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin).[85]

Artikel 4 vrijwilligerswet[86] heeft het over de 'informatieplicht'. Alvorens de activiteit van een vrijwilliger een aanvang neemt, informeert de organisatie hem minstens over de onbaatzuchtige doelstelling en het juridisch statuut van de organisatie; het al dan niet verzekerd zijn, welke vergoedingen waarvoor worden betaald, alsook de mogelijkheid dat hij kennis krijgt van geheimen waarop art. 458 Strafwetboek van toepassing is.

In de arbeidswetgeving is er artikel 17, 3°, a) van de wet op de arbeidsovereenkomsten dat stelt dat elke werknemer zich ervan moet onthouden fabrieksgeheimen, zakengeheimen of vertrouwelijke aangelegenheden waarvan hij in zijn beroepsarbeid kennis kan hebben, bekend te maken.

5.4 Aansprakelijkheid

Elk geval moet door de rechtbank zorgvuldig worden onderzocht en beoordeeld. Toch bestaan er enkele algemene principes, die al een zeker houvast bieden wanneer het om aansprakelijkheid gaat.

Aansprakelijkheid is voor de wet "het gebonden zijn aan de rechtsgevolgen van om het even welke daad, nalatigheid of onvoorzichtigheid". Met andere woorden, aansprakelijkheid betekent dat je verantwoordelijk bent voor je daden of dat je de gevolgen van je handelingen moet dragen.

Voor jeugdbewegingen of jeugdhuizen vinden we geen specifieke aansprakelijkheidsregeling terug in het Burgerlijk Wetboek, zoals dat voor ouders, leerkrachten en aanstellers wel het geval is. In het jeugdwerk geldt dus de algemene regeling van de artikelen 1382-1383 van het Burgerlijk Wetboek.

---

[84] *BS 29 augustus 2005*, van toepassing sedert 1 februari 2006.
http://hogeraadvrijwilligers.belgium.be/nl/wetgeving/wet-030705.htm

[85] Zie https://www.vlaanderenvrijwilligt.be/wetgeving/

[86] Gewijzigd op 19 juli 2006, in werking sedert 1 augustus 2006.

Artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek zegt dat iedereen verplicht is de schade te vergoeden die hij aan een ander veroorzaakt. Meer nog, artikel 1383 voegt daaraan toe dat je ook een vergoeding verschuldigd bent, als die schade het gevolg is van nalatigheid of onvoorzichtigheid. De belangrijkste elementen van die artikels zijn dus dat er een fout gemaakt werd, dat er schade is en dat de fout de oorzaak moet zijn van de schade.

5.4.1 Burgerlijke aansprakelijkheid

In de rechtspraak wordt voor jeugdleiders en jeugdhuismedewerkers een onderscheid gemaakt tussen een 'fout in de organisatie' en een 'fout in het toezicht'. Bij een minderjarige zullen de ouders burgerlijk aansprakelijk gesteld worden.

a. fout in de organisatie

Een organisatiefout wordt in de wet omschreven als "het tekortkomen aan de positieve plicht behoorlijk de belangen te behartigen van diegenen over wie men een zeker gezag uitoefent, zodat deze geen schade lijden als gevolg van een slordige gezagsuitoefening". Het komt er met andere woorden op neer dat je moet vooruitdenken, mogelijke problemen vooraf moet inschatten en erop inspelen in de organisatie van je activiteit. Heb je dat duidelijk niet gedaan, dan kunnen ze je een organisatiefout aanwrijven.

Door dat systeem van de organisatiefout is het mogelijk om de organisatoren of hoofdinrichters van activiteiten aansprakelijk te stellen, zelfs al waren ze zelf niet aanwezig toen het probleem zich voordeed, op voorwaarde natuurlijk dat de fout mee oorzaak was van de ellende. En om dit te kunnen aantonen zal het slachtoffer bewijzen moeten aandragen. Hij zal bv. moeten kunnen aantonen dat de activiteiten niet goed georganiseerd waren of dat er onvoldoende veiligheids- en voorzorgsmaatregelen getroffen waren. Zo'n beoordeling is uiteraard niet eenvoudig, vooral niet omdat je bij dit alles rekening moet houden met de concrete omstandigheden, de leeftijd van de kinderen en zelfs met de fysieke en psychische toestand van de deelnemers. Bv. alcoholische drank schenken aan het kampvuur met gezondheidsproblemen tot gevolg. Een bekend voorbeeld uit de rechtspraak van organisatiefouten is de nachtelijke trip van een groep jongeren die de baan opgingen met donkere kledij zonder reflecterende strips of extra verlichting. "Dat is om problemen vragen", hoor je vaak zeggen wanneer het om fouten in de organisatie gaat.

b. fout in het toezicht

Hier zijn het niet zozeer de organisatoren of de inrichters, maar de personen van de leiding die rechtstreeks toezicht uitoefenen op een groep, die geviseerd worden. Wanneer de toezichtsplicht tekortschiet, zijn zij het die aansprakelijk worden gesteld. Officieel bedoelt de wet met een toezichtsfout "het tekortkomen aan de plicht behoorlijk toezicht te houden over de personen aan uw leiding, bewaking en toezicht toevertrouwd".

Het doel van het toezicht is nu eenmaal voorzienbare ongelukken te voorkomen. Zo kan het niet aanwezig zijn op het moment dat een ongeval zich voordoet, in sommige gevallen een grove tekortkoming zijn. Maar ook hier weer moet je de concrete omstandigheden, zoals de leeftijd van de kinderen, de bekwaamheid om al dan niet zelf in te staan voor hun veiligheid

en dergelijke, goed voor ogen houden. Er is immers een verschil tussen het uitoefenen van toezicht op zesjarigen of op zestienjarigen.

Let wel: als een ongeval het gevolg is van een plotse en onvoorzienbare gebeurtenis of van grillige reacties van deelnemers, is de leiding niet aansprakelijk. Zo heeft de rechtbank onlangs nog geoordeeld dat het plots oversteken van een zestienjarige, die begeleid werd door een toezichter, zelfs met het beste toezicht niet kon worden belet. Hier was de leiding volgens de rechter niet aansprakelijk.

Je merkt het al, het ligt niet voor de hand om te bepalen wanneer de leiding nu al dan niet een fout in het toezicht heeft begaan. Om dat na te gaan en de fout ook te bewijzen, moet je het gedrag van de leiding toetsen aan dat van een 'normaal, vooruitziend en zorgvuldig' persoon, maar dan in dezelfde omstandigheden. Dit wijkt dus sterk af van de aansprakelijkheid van de ouders en de onderwijzers, want die zijn steeds aansprakelijk, tenzij zij het tegendeel kunnen aantonen. Een jeugdleider daarentegen zal slechts aansprakelijk zijn als een andere, 'normale, vooruitziende en zorgvuldige' jeugdleider deze fout niet zou gemaakt hebben. Wat zo'n 'normale, vooruitziende en zorgvuldige' jeugdleider dan wel is, moet de rechtbank echter geval per geval bepalen. Bv. tijdens de fuif in het jeugdhuis wordt er gedeald.

Nochtans kan volgende argumentatie aangevoerd worden:
Artikel 1384 lid 1 BW: *Men is aansprakelijk … voor de schade welke veroorzaakt wordt door de daad van personen voor wie men moet instaan.*
Lid 4: *De onderwijzer en de ambachtslieden, voor de schade door hun leerlingen en leerjongens veroorzaakt gedurende de tijd dat deze onder hun toezicht staan.*
Lid 5: *De hierboven geregelde aansprakelijkheid houdt op, indien de ouders, onderwijzers en ambachtslieden bewijzen dat zij de daad welke tot die aansprakelijkheid aanleiding geeft, niet hebben kunnen beletten*.

De vraag is wie wel en wie niet bedoeld wordt met de term 'onderwijzer'. Tot aan het cassatiearrest van 1986 werd dit begrip strikt geïnterpreteerd omdat het een uitzonderingsregeling is op de algemene regel uit artikel 1382-1383 BW. Vereist was dat er onderwijs moest worden verstrekt. Personen die wel opvoeden en toezicht uitoefenen over jongeren maar niet onderwijzen, vielen niet onder de regel van het aansprakelijkheidsvermoeden. Zo werden jeugdleiders, opvoeders in instellingen voor gehandicapten of binnen de bijzondere jeugdbijstand niet beschouwd als 'onderwijzers'. Lesgevers die buiten schoolverband specifieke cursussen organiseren zoals rij-instructeurs en sportmonitoren beantwoordden daarentegen wel aan het begrip onderwijzer. Hierin kwam verandering door een cassatiearrest van 3 december 1986. Het begrip onderwijzer werd in dit arrest uitgebreid tot '*allen die belast zijn met een onderwijsopdracht waarbij de notie onderwijs niet mag worden beperkt tot de enkele overdracht van technische of intellectuele kennis in lesverband; dat het ook elke andere vorm van onderricht omvat, zowel van wetenschappelijke, artistieke, professionele als van zedelijke of maatschappelijke aard.*'

In casu betrof het een opvoeder die tewerkgesteld was in een medisch pedagogisch instituut, verbonden aan een instelling voor bijzonder onderwijs. Een minderjarige had schade veroorzaakt gedurende de tijd dat hij onder toezicht stond van de opvoeder van dit MPI. Het Hof van Cassatie volgde hierbij de redenering van de feitenrechter die stelde dat een MPI deel

uitmaakt van het bijzonder onderwijs en dat het bedoelde instituut bijgevolg moet worden beschouwd als een onderwijsinstelling.

De uitbreiding van het begrip ‘onderwijs’ tot elke vorm van onderricht van zedelijke of maatschappelijke aard, ook buiten lesverband, betekent in feite een verruiming naar elk pedagogisch project waarbij men jongeren een aantal vaardigheden wil bijbrengen. Vereist is wel dat er iets aangeleerd wordt. Wanneer men niet kan vaststellen dat bijvoorbeeld studiemeesters, jeugdleiders of schooldirecteurs onder een of andere vorm onderricht verstrekken, vallen ze niet onder de aansprakelijkheidsregel van art. 1384 lid 4 B.W. Het vermoeden van aansprakelijkheid geldt evenmin voor personen die de jongeren gewoon onder hun toezicht hebben zoals babysitters, pleegouders of gezinsbegeleiders, ook al kunnen deze bij hun omgang met de jongeren een duidelijke pedagogische intentie hebben. Dit geldt ook voor het personeel dat middagtoezicht houdt of instaat voor de naschoolse opvang, buschauffeurs of nachtwakers.

5.4.2 Strafrechtelijke aansprakelijkheid

Je bent strafrechtelijk aansprakelijk als je schuldig bent aan een misdrijf. En die verantwoordelijkheid voor een inbreuk op de strafwet berust altijd bij de persoon in kwestie. Strafrechtelijke aansprakelijkheid kan dus nooit overgedragen worden op de jeugdleider of op de ouders, ook niet als het om minderjarigen gaat.

Laten we dat even duidelijker maken met een voorbeeld. Stel, een jeugdbeweging organiseert een fuif en tijdens die fuif verkoopt een minderjarig lid drugs. Dit lid zal strafrechtelijk aansprakelijk zijn, want hij pleegt het misdrijf. Stel nu dat een ander minderjarig lid drugs kocht en onder invloed van deze drugs een geparkeerde auto beschadigt. De eigenaar van die wagen zal de schade kunnen vorderen van de *ouders* van die minderjarige, want de ouders zijn immers burgerrechtelijk aansprakelijk voor de schade veroorzaakt door hun kinderen. Deze ouders zouden op hun beurt de schade kunnen proberen terug te vorderen van de jeugdleider, omdat hij misschien onvoldoende toezicht heeft uitgeoefend op de fuif en niet gezien heeft dat er drugs verhandeld werden. De rechter zal in dit geval dan heel concreet nagaan of een normale, vooruitziende en zorgvuldige jeugdleider diezelfde fout zou hebben gemaakt of niet. Indien de rechter oordeelt van niet, dan is de jeugdleider burgerrechtelijk aansprakelijk wegens een fout in het toezicht.

5.4.3. Vrijwilligers

Voor je een vrijwilliger bepaalde verantwoordelijkheden geeft, moet je duidelijke afspraken maken. Dat is zowel voor de organisatie als voor de vrijwilliger van groot belang.
De wet van 3 juli 2005 over de rechten van vrijwilligers heeft het in artikel 5 over aansprakelijkheid:
elke organisatie is aansprakelijk voor de schade die de vrijwilliger aan derden veroorzaakt bij het verrichten van vrijwilligerswerk, op de wijze waarop aanstellers aansprakelijk zijn voor de schade aangericht door hun aangestelden.
Ingeval de vrijwilliger bij het verrichten van het vrijwilligerswerk de organisatie of derden schade berokkent, is hij enkel aansprakelijk voor zijn bedrog en zijn zware fout.
Voor lichte fout is hij enkel aansprakelijk als die bij hem eerder gewoonlijk dan toevallig voorkomt.

Een **minderjarige** is volgens de wet ‘handelingsonbekwaam’ en deze handelingsonbekwaamheid is in principe van toepassing op alle vrijwilligerswerk (dus ook tappen in het jeugdhuis) dat door een minderjarige verricht wordt. Dat betekent dat je als minderjarige minimaal over de stilzwijgende maar liefst over de schriftelijke toestemming van vader, moeder of voogd moet beschikken om het vrijwilligerswerk uit te voeren.
Tappen in het jeugdhuis of op een fuif kan je als vrijwilligerswerk zien. Hieraan is ook een leeftijdsvereiste verbonden: kinderarbeid is immers verboden onder de 15 jaar. Vrijwilligerswerk onder die leeftijd moet steeds een pedagogisch doel hebben, en door een pedagogische verantwoordelijke begeleid worden. Ook bij ander vrijwilligerswerk door +15-jarigen moet er een volwassene eindverantwoordelijke zijn.

5.5. Wat kan en mag een jeugdleider doen?

… bij vermoeden van bezit

Een jeugdleider is alleszins geen politieagent. Het vaststellen van misdrijven is een bevoegdheid die door de wetgever aan de politie is voorbehouden.

Wanneer er een feit wordt gepleegd dat een misdrijf zou kunnen zijn, kan dit feit enkel worden vervolgd door een straf- of jeugdrechtbank wanneer dit feit bewezen wordt door wettelijk toegelaten middelen. Het is dus zeker niet aan te raden om zelf politiemethoden te hanteren.
Post openen op kamp is strafrechtelijk gesanctioneerd[87], ook het controleren van de bagage kan niet zonder toestemming van de jongere. Dit kan dus zeker niet worden opgenomen in je reglement: je kan geen toelating voor het begaan van een misdrijf vragen.

… als je drugs vindt

Als je dan zonder al deze methoden toch iets vindt, moet je opletten: je kan het niet zelf 'in beslag nemen', want dan maak je jezelf strafbaar aan het bezit van drugs. Wat kan je dan wel doen?

Je kan de politie bellen en hen vragen om de drugs in ontvangst te nemen, waarbij je een verklaring zal moeten afleggen onder welke omstandigheden de drugs werden gevonden.

Je kan ook het principe hanteren dat gevonden drugs steeds worden vernietigd, om jezelf niet schuldig te maken aan het bezit van drugs (met strafrechtelijk opzet). Je vernietigt hiermee dan eventueel wel bewijsmateriaal van een (door iemand anders) gepleegd misdrijf (opzettelijk bezit van drugs).
In het Belgisch recht maakt vernietiging van bewijsmateriaal op zich je niet medeplichtig aan dat misdrijf.[88] Daarvoor zou vereist zijn dat je het de dader makkelijker maakte om het misdrijf te plegen, bijvoorbeeld omdat hij wist dat een medeplichtige het bewijsmateriaal zou vernietigen.
Iemand die zich schuldig maakt aan bezit van illegale middelen, zal dat echter zeker niet doen, omdàt hij of zij weet dat deze bij ontdekking zullen vernietigd worden.

… als je een persoon de toegang wil weigeren

Vreemd genoeg kan je geen ongewenste personen dwingen je jeugdhuis, lokaal of terrein te verlaten. Dit kan niet omdat jeugdhuizen en dergelijke beschouwd worden als 'publiek toegankelijke plaatsen'. En van publiek toegankelijke plaatsen mag je niemand weren.
Als medewerker van een jeugdhuis mag je ongewenste personen niet dwingen het terrein of het lokaal te verlaten. Niet met geweld, maar ook niet zonder. Het enige wat je kan doen is praten met die personen, ze proberen te overtuigen of uiteindelijk de politie bellen.

---

87 Artikel 314bis Strafwetboek (afluisteren van privé-communicatie) en art. 460 SW (openen van brieven).

88 Art. 66 en 67 Strafwetboek; L. DUPONT, Beginselen van strafrecht, dl I, Leuven, Acco, 2002, p. 191.

Wanneer heb je nu met een publiek toegankelijke plaats te maken? In de wet van 2 oktober 2017 tot regeling van de private en bijzondere veiligheid wordt gesteld dat een publiek toegankelijke plaats: elke plaats (is) waar andere personen dan de beheerder en de personen die er werkzaam zijn, toegang hebben, ofwel omdat ze geacht worden gewoonlijk toegang te hebben tot die plaats, ofwel omdat ze er toegelaten zijn zonder individueel te zijn uitgenodigd. Een jeugdhuis is dus per definitie een openbare plaats, omdat in principe iedereen daar vrij binnen mag. En het vragen van toegangsbewijzen of inkomgeld maakt de plaats trouwens niet minder publiek toegankelijk. Zelfs met lidkaarten los je het probleem niet op: lokalen waar je enkel met een lidkaart toegelaten wordt, zoals in sommige jeugdhuizen, maar waar een breed publiek van deze zogenaamde vereniging lid kan worden, worden beschouwd als publiek toegankelijke plaatsen.
Een activiteit of een lokaal daarentegen waar uitsluitend bepaalde genodigde personen zijn toegelaten, zoals bij een bruiloft of een ledenfeest van een vereniging, is geen publiek toegankelijke plaats en hier mogen personen wel geweerd worden.

Voor jeugdverenigingen ligt het daarom ook ietwat anders: het scoutslokaal of chirolokaal is in principe enkel toegankelijk voor leden, tenzij er bv. een fuif georganiseerd wordt waar iedereen binnen mag. Ook bij een avondactiviteit die voorbehouden is voor bepaalde personen (een 'vadertap', een sponsoractiviteit met toegangskaarten, ...) is er geen sprake van een publiek lokaal. Veel hangt af van de concrete omstandigheden en de bedoeling van de vereniging.

6. Hulpverlening

Jongeren met een drugprobleem kunnen op vele plaatsen terecht. De hulpverlening kan gaan van crisisopvang voor lichamelijke ontwenning, over ambulante psychotherapeutische begeleiding bij bv. een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG), tot residentiële opvang in een gespecialiseerd ontwenningscentrum.

De VAD-doorverwijsgids geeft een overzicht van de voorzieningen in Vlaanderen en is gratis te verkrijgen bij VAD (www.vad.be). Ook De DrugLijn (078 15 10 20) geeft doorverwijsadressen per regio. Iedereen kan er anoniem terecht voor informatie, advies of hulp. Bel via telefoon van maandag tot vrijdag tussen 10u en 20u of mail via www.druglijn.be